

Міністерство освіти і науки України
Національний технічний університет
«Дніпровська політехніка»

Навчально-науковий інститут державного управління
Кафедра державного управління і місцевого самоврядування

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
кваліфікаційної роботи ступеня магістра

Студентки Федорченко Марини Сергіївни

академічної групи 281М-22з-5 ІДУ

спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування

на тему: *«Організаційно-правові основи діяльності військових адміністрацій в Україні»*

Керівники	Прізвище, ініціали	Оцінка за шкалою		Підпис
		рейтинговою	інституційною	
кваліфікаційної роботи	Тарасенко Т. М.			
розділів:				

Рецензент:	Вдовитченко В. О.			
------------	-------------------	--	--	--

Нормоконтролер:	Вишневська О. В.			
-----------------	------------------	--	--	--

Дніпро
2024

РЕФЕРАТ

Пояснювальна записка кваліфікаційної роботи ступеня магістра на тему «Організаційно-правові основи діяльності військових адміністрацій в Україні».

59 стор., 2 табл., 1 рис., 42 джерела.

ВІЙСЬКОВО-ЦИВІЛЬНА АДМІНІСТРАЦІЯ, ВІЙСЬКОВА АДМІНІСТРАЦІЯ, ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ВОЄННОГО СТАНУ, ОБЛАСНІ ТА РАЙОННІ ВІЙСЬКОВІ АДМІНІСТРАЦІЇ.

Об'єкт дослідження – процеси, пов'язані зі створенням та функціонуванням військових адміністрацій.

Предмет дослідження – організаційно-правові основи діяльності військових адміністрацій в Україні.

Мета дослідження – дослідження полягає в узагальненні організаційно-правових основ діяльності військових адміністрацій в Україні, виявленні недоліків у цій сфері та розробці пропозицій щодо їх усунення.

У першому розділі досліджені концептуальні погляди на місце та роль військових адміністрацій в системі органів публічної влади та проаналізовані поняття «військово-цивільна адміністрація» та «військова адміністрація», виявлені особливості та відмінності їх статусу. У другому розділі розглянуті порядок утворення та правовий статус військових адміністрацій в Україні, класифіковані повноваження військових адміністрацій. У третьому розділі систематизовані практики діяльності обласної, районної військової адміністрації, розкриті особливості функціонування військової адміністрації міста Київ.

Сфера практичного застосування результатів роботи – органи публічної влади.

ABSTRACT

Explanatory note of the master's degree qualification thesis on the topic «Organizational and legal bases of military administrations in Ukraine».

60 pages, 2 tables, 1 figure, 42 sources.

MILITARY-CIVILIAN ADMINISTRATION, MILITARY ADMINISTRATION, LEGAL REGIME OF MARTIAL LAW, REGIONAL AND DISTRICT MILITARY ADMINISTRATIONS.

The object of research is the processes related to the creation and functioning of military administrations.

The subject of the study is the organizational and legal basis of military administrations in Ukraine.

The purpose of the study is to generalize the organizational and legal foundations of military administrations in Ukraine, identify shortcomings in this area and develop proposals for their elimination.

The first chapter examines conceptual views on the place and role of military administrations in the system of public authorities and analyzes the concepts of «military-civilian administration» and «military administration», reveals the peculiarities and differences in their status. In the second chapter, the order of formation and legal status of military administrations in Ukraine are considered, the powers of military administrations in Ukraine are classified. In the third chapter, the practices of the regional and district military administration are systematized, the peculiarities of the functioning of the military administration of the city of Kyiv are revealed.

The field of practical application of work results is public authorities.

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1	
ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ АДМІНІСТРАЦІЙ В УКРАЇНІ	6
1.1. Концептуальні погляди на місце та роль військових адміністрацій в системі органів публічної влади	6
1.2. Поняття «військово-цивільна адміністрація» та «військова адміністрація»: особливості та відмінності статусу	10
РОЗДІЛ 2	
ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІЙСЬКОВИХ АДМІНІСТРАЦІЙ В УКРАЇНІ	23
2.1. Порядок утворення та правовий статус військових адміністрацій в Україні	23
2.2. Класифікація повноважень військових адміністрацій в Україні	32
РОЗДІЛ 3	
ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ АДМІНІСТРАЦІЙ В УКРАЇНІ ..	42
3.1. Діяльність обласної та районної військової адміністрації	42
3.2. Особливості функціонування військової адміністрації міста Київ	49
ВИСНОВКИ.....	56
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60

ВСТУП

Сучасний світ стоїть перед численними викликами, які трансформують роль і значення військових адміністрацій у суспільному житті. Україна, переживаючи період значних геополітичних змін та безпекових викликів, виявляється в епіцентрі цих процесів.

До 2014 року в Україні тема діяльності військово-цивільних та військових адміністрацій не отримала значної уваги з боку дослідників, обмежуючись переважно історичним аналізом або вивченням міжнародного досвіду. Однак, це змінилося з початком воєнних дій РФ в Криму та на Донбасі. Особливо важливим стало дослідження цієї теми після масштабного вторгнення РФ 24 лютого 2022 р., що призвело до створення військових адміністрацій в Україні. Вивчення організаційно-правових основ діяльності військових адміністрацій стає особливо актуальним.

Значущість проблеми полягає в необхідності аналізу існуючих організаційно-правових норм, що регламентують діяльність військових адміністрацій, та визначення шляхів їх оптимізації та вдосконалення. *Важливим завданням є* впровадження нових підходів до управління військовими адміністраціями, а також розробкою рекомендацій щодо покращення законодавчої бази.

Об'єкт дослідження – процеси, пов'язані зі створенням та функціонуванням військових адміністрацій.

Предмет дослідження – організаційно-правові основи діяльності військових адміністрацій в Україні.

Мета дослідження полягає в узагальненні організаційно-правових основ діяльності військових адміністрацій в Україні, виявленні недоліків у цій сфері та розробці пропозицій щодо їх усунення.

Для досягнення мети передбачається вирішення таких *завдань*:

– дослідити концептуальні погляди на місце та роль військових адміністрацій в системі органів публічної влади;

- проаналізувати поняття «військово-цивільна адміністрація» та «військова адміністрація» та виявити особливості та відмінності їх статусу;
- розглянути порядок утворення та правовий статус військових адміністрацій в Україні;
- класифікувати повноваження військових адміністрацій в Україні;
- систематизувати практику діяльності обласної, районної військової адміністрації, розкрити особливості функціонування військової адміністрації міста Київ, та на цій основі обґрунтувати пропозиції щодо удосконалення організаційно-правових основ їх функціонування.

В дослідженні застосовано такі методи наукового пізнання: індукція та дедукція, порівняння, узагальнення, абстрагування, порівняльно-правовий аналіз, системний аналіз.

Джерельна база дослідження: нормативно-правові акти України, аналітичні матеріали, наукові публікації за темою дослідження тощо.

Практичне значення результатів роботи полягає в розробці пропозицій щодо удосконалення організаційно-правових основ діяльності військових адміністрацій в Україні.

Структура магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновку, списку використаних джерел. Обсяг роботи складає 60 сторінок. Список використаних джерел включає 42 найменування.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ АДМІНІСТРАЦІЙ В УКРАЇНІ

1.1. Концептуальні погляди на місце та роль військових адміністрацій в системі органів публічної влади

26 листопада 2018 р., на екстреному засіданні, Верховна Рада України прийняла рішення про запровадження воєнного стану на фоні російської агресії в Керченській протоці. Цей стан було введено з 14:00 26 листопада на період 30 днів, до 26 грудня 2018 р. Воєнний стан діяв у регіонах, що межують з росією та в так званій «Придністровській молдавській республіці», яка не контролюється урядом Молдови. Серед зазначених областей були Вінницька, Донецька, Запорізька, Луганська, Миколаївська, Одеська, Сумська, Харківська, Херсонська, Чернігівська, а також внутрішні води України в Азово-Керченській акваторії. Причиною для цього кроку стала загроза масштабного вторгнення росії, враховуючи її окупацію Автономної Республіки Крим і частини Донецької та Луганської областей, що ставило під загрозу державний суверенітет, незалежність та територіальну цілісність України [18].

Під час введення воєнного стану в Україні було передбачено активізацію роботи державної системи цивільного захисту, включаючи її функціональні та територіальні підсистеми, до рівня «Повна готовність», Основною метою оголошення воєнного стану є мобілізація всіх необхідних ресурсів для протидії збройній агресії, проведення різноманітних форм боротьби, включаючи політичну, економічну та військову, для запобігання агресії, відбиття нападу та подолання агресора. Важливою складовою є також координація дій державних органів, громадських організацій та громадян для завдання максимальної шкоди агресору та примушення його до припинення бойових дій на умовах, сприятливих для країни. Крім того, було зазначено про необхідність створення рад оборони на рівні областей та міст, а також про сприяння місцевою владою

військовому командуванню у впровадженні правових заходів воєнного стану [4].

У наукових роботах України зустрічаються дослідження, що займаються питаннями управління військовою організацією в унікальних обставинах. «Адміністративно-правовий режим воєнного стану», де аналізується місце та роль військових адміністрацій в системі органів публічної влади та пропонуються практичні напрями для подальшого вивчення цієї тематики. Втім, в цілому, військова організація країни не отримала достатньої наукової уваги. Експерти вважають за потрібне розробити програму розвитку сектора безпеки і оборони та визначити ключові принципи, сфери діяльності, функції та повноваження суб'єктів цього сектора, включаючи їхню роль у специфічних умовах для забезпечення захисту національних інтересів України від різних воєнних загроз [4].

У сучасному світі теорія військового управління стала відокремленим сектором військових наук, об'єднуючи як фундаментальні, так і практичні елементи. Ця галузь вбирає в себе знання з універсальної теорії управління, водночас залишаючись невід'ємною частиною військових наук. В цьому контексті, військова наука формує свої теоретичні підходи до управління, зосереджуючись на законах, правилах, принципах, функціях, формах і методах, які керують цілеспрямованою діяльністю людини у сфері управління. Теорія надає фахівцям важливі знання для створення та виконання управлінських функцій, а також навички прогнозування, планування і оцінки ефективності управління в різних умовах. Розробка теорії військового управління як окремого напрямку передбачає визначення її предмету, завдань і ролі у сфері військових наук, що вимагає глибокого розуміння сутності військового управління [1].

У своєму дослідженні управлінських процесів, теорія військового управління робить висновки, базуючись на теоретичних засадах соціальних, природничих та технічних наук. Однак це не означає, що вона просто поєднує різні розділи цих наук; взаємозв'язок теорії військового управління з іншими

науками є складним і діалектичним. Використовуючи досягнення цих наук, теорія військового управління вносить нові завдання, пов'язані з управлінням різними аспектами військової організації.

Теорія розглядає свій предмет з різних взаємопов'язаних сторін, включаючи політичні, організаційні, економічні, технічні, соціологічні, психологічні та правові аспекти. В структурі теорії можна виокремити її фундаментальні основи, що є спільними для всіх складових, а також окремі розділи, що включають теорію управління збройними силами, управління видами і родами збройних сил, управління військами (силами), а також управління іншими елементами військової організації [15].

Проблема ефективного управління військовими операціями завжди залишалася важливою, особливо з огляду на розвиток військових технологій і стратегій. Сьогодні це питання стоїть на передньому плані. Адекватне управління, яке уникатиме катастрофічних помилок у військових умовах, можливе лише за умови застосування теорії управління, її законів та принципів. Управлінські процеси існували в людських суспільствах від самого початку, починаючи від організації повсякденних завдань у первісних спільнотах до важливих функцій, які виконували лідери, старійшини. З часом управління стало більш організованим та спеціалізованим, охоплюючи широкі верстви населення та сфери діяльності. Історичні фігури, як-от Сократ, підкреслювали важливість правильного розподілу обов'язків та виконання інструкцій, а Ніколо Макіавеллі вніс значний вклад у розвиток управлінської думки, наголошуючи на значенні гарних рад і мудрості лідерів. Управління як окрема сфера знань почало формуватися наприкінці XIX ст. і активно розвивалося з XX ст. [22].

У сучасний період розвитку військової науки теорія військового управління виокремилася як відносно незалежна сфера знань з власними теоретичними та практичними аспектами. Вона ефективно інтегрує здобутки загальної теорії управління, водночас залишаючись невід'ємною частиною військової науки. Військова наука розробляє унікальну теорію військового управління, яка включає закони, закономірності, принципи, функції, форми та

методи цілеспрямованої діяльності людей у контексті управління. Ця теорія забезпечує фахівців необхідними знаннями для створення систем управління, виконання управлінських завдань, прогнозування, планування та ефективного управління в різноманітних ситуаціях, а також оцінки його результативності. Важливою умовою для виокремлення теорії військового управління як самостійної наукової галузі є чітке визначення її предмету, завдань та ролі в системі військових наук, що можливе лише з глибоким розумінням суті військового управління.

Аналізуючи управлінську сферу в рамках своєї специфіки, теорія військового управління розробляє свої теоретичні підходи, опираючись на знання соціальних, природничих і технічних дисциплін. Однак це не означає, що вона просто синтезує різні напрямки інших наук. Взаємодія теорії військового управління з іншими науковими дисциплінами є складною та багатогранною. Використовуючи досягнення інших наук, теорія військового управління одночасно вносить нові елементи для розгляду та розв'язання управлінських завдань у контексті військової структури. Вона аналізує свій предмет з різних взаємопов'язаних перспектив. Важливими аспектами вивчення військового управління є політичні, організаційні, економічні, технічні, соціологічні, психологічні та правові виміри. Структурно в теорію військового управління інтегровано як фундаментальні так і специфічні складові, включаючи управління збройними силами, теорії управління різними типами і видами військових формувань, а також управління військовими підрозділами і іншими елементами військової організації [17].

Концептуальні погляди на місце та роль військових адміністрацій в системі органів публічної влади є важливим аспектом сучасного управління і державного будівництва. Вони виходять з певних історичних, соціальних та політичних реалій і мають на меті забезпечити ефективне управління в умовах, що вимагають особливих заходів безпеки та регулювання.

Перш за все, військові адміністрації часто виникають у періоди воєнного стану або надзвичайних ситуацій. Вони виконують ключову роль у

забезпеченні національної безпеки, правопорядку та стабільності. Це означає, що їхні функції значно відрізняються від звичайних урядових структур. Вони часто наділяються додатковими повноваженнями для швидкого реагування на загрози та управління кризовими ситуаціями.

Другим важливим аспектом є питання легітимності та відповідальності. В умовах воєнного стану, коли цивільний контроль може бути обмежений, виникає необхідність забезпечення прозорості та підзвітності військових адміністрацій. Це важливо для підтримки довіри населення та уникнення зловживань владою.

Третім моментом є взаємодія між військовими адміністраціями та цивільними органами влади. Це стосується не тільки розподілу владних повноважень, але й координації дій у сферах, де перетинаються інтереси національної безпеки та цивільного життя.

Загалом, місце та роль військових адміністрацій у системі публічної влади є предметом складного балансу між необхідністю забезпечення безпеки та стабільності в країні та збереженням демократичних принципів і прав людини. Це вимагає постійного аналізу, оцінки та, за потреби, коригування підходів і політик.

1.2. Поняття «військово-цивільна адміністрація» та «військова адміністрація»: особливості та відмінності статусу

Військові адміністрації (далі ВА) та військово-цивільні адміністрації (далі ВЦА) української системи органів державної влади мають спільну характеристику як тимчасові органи влади, створені за розпорядженням Президента України. Їх діяльність орієнтована на певні території, визначені главою держави, і виконують важливу роль у забезпеченні безпеки та відновленні нормального життєвого ритму населення в умовах війни [4].

Військово-цивільна адміністрація в Україні має статус тимчасового державного органу, створеного для ефективного управління в умовах кризових

ситуацій. Основною метою ВЦА є забезпечення дотримання Конституції та законів України, а також гарантування безпеки і стабілізація повсякденного життя населення в умовах конфлікту чи інших надзвичайних ситуацій.

До повномасштабної війни в Україні вже був досвід функціонування тимчасових державних органів – військово-цивільних адміністрацій на території Донецької та Луганської областей (створення цих органів передбачено Законом України «Про військово-цивільні адміністрації» 2015 р.). ВЦА набула особливого значення під час військового конфлікту на сході України, де вона діяла в районах, що зазнали найбільшого впливу від збройного протистояння. Ці адміністрації відігравали ключову роль у забезпеченні стабільності та безпеки в Донецькій та Луганській областях, які стали епіцентрами збройної агресії РФ. ВЦА було застосовано як інструмент для координації військових та цивільних зусиль у відповідь на складні виклики, які ставить перед країною військовий конфлікт.

Антитерористична операція (АТО), що проводилася в Донецькій та Луганській областях України, виявила значні проблеми у сфері місцевого самоврядування. Причиною цього стало тривале невиконання органами місцевої влади своїх обов'язків, що в кінцевому підсумку призвело до їхнього фактичного самоусунення від влади. Така ситуація мала негативний вплив на безпеку та повсякденне життя населення в районах проведення АТО.

Антитерористична операція (АТО), проводилася в Донецькій та Луганській областях України в період з 2014 по 2018 роки, мала значний вплив на створення військово-цивільної адміністрації в регіоні. Цей процес відобразив важливі аспекти взаємодії військових та цивільних владних структур під час військових конфліктів та надзвичайних ситуацій, і його вивчення може допомогти краще розуміти складну ситуацію, яка склалася в цих регіонах.

Спочатку варто зазначити, що АТО в Донецькій та Луганській областях спричинила значні виклики для українського уряду та владних структур. Збройні конфлікти та інші надзвичайні ситуації призвели до гуманітарної кризи, руйнування інфраструктури, втрати життів та багато інших проблем. У

таких умовах створення ВЦА стало надзвичайно важливим завданням для забезпечення безпеки і координації дій між різними владними та військовими структурами.

ВЦА, яка була створена в регіоні, мала за завдання забезпечити належну координацію дій між військовими і цивільними владними органами. Ця адміністрація включала в себе представників різних міністерств і відомств, а також представників місцевого населення та громадських організацій. Вона була відповідальна за координацію гуманітарної допомоги, відновлення інфраструктури, забезпечення безпеки населення та багато інших аспектів.

Слід відзначити, що вплив АТО на створення ВЦА був значний. Військові операції вимагали ефективної співпраці між різними військовими підрозділами, а також між ними та цивільними органами влади. Це зумовило розвиток нових механізмів співпраці та впровадження змін у структурі управління.

Також важливо зазначити, що створення ВЦА сприяло поліпшенню комунікації між різними військовими підрозділами та цивільними структурами. Ця комунікація була важливою для координації дій у військових операціях та забезпечення безпеки населення.

Вплив АТО на створення ВЦА в Донецькій та Луганській областях України був суттєвим. Ця адміністрація стала важливим інструментом для забезпечення координації дій між військовими і цивільними владними структурами під час конфлікту. Вона допомогла врегулювати багато питань, пов'язаних з гуманітарною допомогою, відновленням інфраструктури та забезпеченням безпеки населення. Однак цей процес також став викликом для організації та співпраці, і він відобразив складну природу взаємодії між військовими і цивільними структурами в умовах військового конфлікту.

У відповідь на ці виклики, за ініціативою Ради національної безпеки та оборони (РНБО), був прийнятий Закон України «Про військово-цивільні адміністрації» від 3 лютого 2015 р. № 141-VIII. Цей закон був розроблений для створення умов, що дозволяють забезпечити нормальне життя та вирішувати

місцеві питання в умовах, коли традиційні органи влади не можуть або не хочуть виконувати свої обов'язки.

Основна мета ВЦА полягала у забезпеченні життєдіяльності та управління питаннями місцевого значення в районах, де місцеві органи самоврядування не здатні або відмовляються виконувати свої функції. Закон спочатку був обмежений періодом проведення АТО та шістьма місяцями після його завершення, але згодом це обмеження було скасоване.

Важливо відзначити, що після початку широкомасштабного вторгнення росії в Україну 24 лютого 2022 р., Закон «Про військово-цивільні адміністрації» продовжив діяти. У контексті воєнного стану, введеного в країні, були створені військові адміністрації в кожній області та районі, що дозволило адаптувати механізми управління до умов воєнного часу.

Отже, ВЦА є унікальною формою управління, що впроваджується в Україні в особливих умовах. Їх створення ініціюється Президентом України в ситуаціях, де місцеві органи влади не можуть виконувати свої обов'язки. Це стосується випадків, коли сільські, селищні чи міські ради, а також їх виконавчі органи, виявляються нездатними виконувати належні їм повноваження, особливо в контексті забезпечення громадського порядку та безпеки.

Унікальність ВЦА полягає у їх складі та функціях. Вони формуються з військовослужбовців та працівників, які уклали трудовий договір з Антитерористичним центром при СБУ або з Об'єднаним оперативним штабом. Це дозволяє ВЦА ефективно вирішувати завдання, пов'язані з обороною та безпекою держави.

Керівництво ВЦА на різних рівнях здійснюють відповідні керівники, у тому числі керівники обласних ВЦА, керівник Антитерористичного центру, а також командувач об'єднаних сил. Особливістю є те, що ВЦА населених пунктів є юридичними особами публічного права, відрізняючись від районних та обласних державних адміністрацій, які тимчасово набувають статусу ВЦА без необхідності створення окремої юридичної особи.

ВЦА несуть відповідальність за виконання обов'язків, характерних для органів місцевої влади, включаючи ті, що були делеговані. Їх діяльність координується з Командувачем об'єднаних сил, що забезпечує єдиний підхід до вирішення проблем оборони та безпеки в критичних регіонах країни (табл. 1.1) [2].

Таблиця 1.1

ВЦА, що залишалися чинними на момент утворення військових адміністрацій (24 лютого 2022 р.)

ВЦА обласного рівня	Район	ВЦА рівня населених пунктів
Донецька область – Донецька обласна ВЦА	Бахмутський	Світлодарська міська ВЦА
		Торецька міська ВЦА
	Волноваський	Волноваська міська ВЦА
		Вугледарська ВЦА
		Мирненська селищна ВЦА
		Ольгинська селищна ВЦА
	Маріупольський	Сартанська селищна ВЦА
	Покровський	Авдіївська міська ВЦА
		Мар'їнська міська ВЦА
		Очеретинська селищна ВЦА
Краматорський	Слов'янська міська ВЦА	
Луганська область – Луганська обласна ВЦА	Сєверодонецький	Гірська міська ВЦА
		Лисичанська міська ВЦА
		Попаснянська міська ВЦА
		Сєверодонецька міська ВЦА
	Щастинський	Щастинська міська ВЦА
		Станично-Луганська селищна ВЦА
		Ніжньотеплівська сільська ВЦА
		Широківська сільська ВЦА

Військові адміністрації, згідно з законодавством, є тимчасовими державними органами, створеними для функціонування під час воєнного стану. Їхня головна роль полягає у забезпеченні виконання конституційних норм та законів країни, реалізації заходів правового режиму воєнного стану у співпраці з військовим командуванням. Ці органи також відповідають за оборонну

діяльність, цивільний захист, забезпечення громадського порядку та захист прав та свобод громадян.

Закон України «Про правовий режим воєнного стану» передбачає створення військових адміністрацій, які стають ключовими органами управління в період воєнного стану. Ці адміністрації, очолювані головами державних адміністрацій, відіграють вирішальну роль у забезпеченні оборони, громадської безпеки та порядку. Їм надаються особливі повноваження для протидії збройній агресії та забезпечення національної безпеки, що включає в себе можливість вживати екстраординарні заходи [4].

Генеральний штаб Збройних Сил України відповідає за спрямування, координацію та контроль за діяльністю військових адміністрацій, тоді як Кабінет Міністрів України займається іншими питаннями в рамках своїх повноважень. Це створює систему, яка забезпечує централізоване управління в кризових ситуаціях, дозволяючи швидко реагувати на виклики, пов'язані з воєнним станом.

Однак, введення воєнного стану та створення військових адміністрацій викликало дискусії серед експертів щодо ролі місцевого самоврядування в таких умовах. Були думки про неефективність та нездатність існуючої системи місцевого самоврядування впоратися з викликами, що стоять перед країною під час воєнних дій. Навіть з'явилися рекомендації про необхідність ліквідації чи суттєвого обмеження діяльності місцевих органів влади, аргументуючи це потребою ефективно протидіяти ворогу в умовах воєнного часу. Ця ситуація відображає складність балансу між забезпеченням національної безпеки та підтримкою демократичних інституцій та місцевого самоврядування в умовах воєнного стану. Під час перших тижнів воєнного стану в Україні, система управління державою зіткнулася з викликами, викликаними нестабільністю та змінами, що відбувалися щогодини в умовах військових дій. Початковий період характеризувався поспішними рішеннями, однак згодом система влади адаптувалася та почала функціонувати ефективніше. В умовах війни, коли

збройний конфлікт ставав все інтенсивнішим, управління на місцях виявилось значно складнішим, ніж у мирний час [14].

У відповідь на ці виклики, держава внесла зміни у регламентацію роботи місцевого самоврядування, після чого воно стало більш ефективним та гармонійно взаємодіяти з військовими структурами. Це допомогло забезпечити спільну роботу військових адміністрацій та органів місцевого самоврядування для протидії окупантам.

Військові адміністрації, створені на базі обласних та районних державних адміністрацій, включають у свій склад колишніх працівників мирного часу, військовослужбовців, представників правоохоронних органів та служб цивільного захисту. Таке поєднання різних видів компетенцій дозволяє військовим адміністраціям ефективно виконувати як військові, так і цивільні управлінські функції.

Основними завданнями цих адміністрацій є впровадження та виконання заходів правового режиму воєнного стану, соціально-економічний розвиток територій, управління комунальними ресурсами та забезпечення населення необхідними послугами, а також охорона та оборона території. Це включає ефективне використання природних, трудових та фінансових ресурсів, вирішення питань водопостачання, електроенергії та інших необхідних для життєдіяльності населення ресурсів.

Ця адаптація системи управління до воєнного часу є важливим кроком для забезпечення стабільності та безпеки в умовах воєнного конфлікту.

24 лютого 2022 р., за указом Президента України № 68/2022 створено військові адміністрації в усіх областях України. Перелік областей, де були створені ці адміністрації: Вінницька область, Волинська область, Дніпропетровська область, Донецька область, Житомирська область, Закарпатська область, Запорізька область, Івано-Франківська область, Київська область, Кіровоградська область. Луганська область. Львівська область, Миколаївська область, Одеська область, Полтавська область, Рівненська область. Сумська область, Тернопільська область, Харківська область,

Херсонська область, Хмельницька область, Черкаська область, Чернівецька область, Чернігівська область, Київ (як столиця України, має особливий статус, але також було включено у цей перелік). Крім того, на базі існуючих районних державних адміністрацій були сформовані районні військові адміністрації (РВА), при цьому їхні голови стали начальниками РВА [2].

Останнім часом в Україні спостерігається зростаюча взаємодія між мешканцями територіальних громад і місцевою владою, особливо в умовах війни. Це сприяє зміцненню ролі місцевого самоврядування, яке стає найбільш доступним та реактивним органом влади для громадян, включаючи виборців та вимушених переселенців з окупованих територій. Місцеве самоврядування ефективно протистоїть окупаційним силам, особливо у містах, які постраждали найбільше від агресії. Відповідно централізація влади в таких умовах незавжди є ефективною, а ідея розпуску місцевого самоврядування виглядає непрактичною.

Органи місцевого самоврядування виконують ключові функції, які незамінні для стабільності та функціонування держави. Це включає забезпечення правопорядку, громадської безпеки, а також виконання соціально-економічних завдань. Налагодження зв'язків між місцевими органами влади, військовими адміністраціями та громадянським суспільством є важливим для ефективної протидії ворогу.

За Законом України «Про правовий режим воєнного стану», місцеве самоврядування продовжує виконувати свої конституційні повноваження, сприяючи діяльності військових структур і забезпечуючи безпеку громадян. Консолідація зусиль місцевої влади, військових адміністрацій, громадських об'єднань та підприємств є ключовою для впровадження заходів воєнного стану, оборони, цивільного захисту та забезпечення правопорядку. В цілому місцеве самоврядування в Україні зміцнюється та показує свою ефективність в умовах воєнного часу, вносячи вагомий вклад у забезпечення стабільності та безпеки на території країни. Утворення військових адміністрацій в Україні здійснюється на основі рішення Президента України, яке ґрунтується на

пропозиціях від обласних державних адміністрацій або військових керівників. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» визначає декілька категорій військових адміністрацій:

- обласні військові адміністрації;
- районні військові адміністрації;
- військові адміністрації населених пунктів, що включають міські, селищні, та сільські [27].

Створення військових адміністрацій населених пунктів відбувається в тих місцевостях, де місцеві ради або їхні виконавчі органи, або сільські, селищні, міські голови не можуть виконувати свої конституційні та законодавчі обов'язки. Також можуть бути інші обставини, які передбачені Законом № 389, що вимагають створення таких адміністрацій. На чолі військової адміністрації населеного пункту стоїть начальник, якого призначає та звільняє Президент України на основі рекомендацій від Генерального штабу Збройних Сил України чи відповідної обласної державної адміністрації. У деяких випадках, місцевий голова (сільський, селищний, міський) може бути призначений на цю посаду.

Створення обласних та районних військових адміністрацій в Україні відбувається на основі вже існуючих місцевих державних адміністрацій, включаючи ті, що діють у Донецькій та Луганській областях, відомих як ВЦА. Водночас, утворення військових адміністрацій у населених пунктах здійснюється у випадках, коли місцеві органи самоврядування не можуть або не здійснюють свої повноваження згідно з Законом № 389. З моменту набуття чинності президентського указу про створення районних та обласних військових адміністрацій, а також військових адміністрацій населених пунктів, припиняється діяльність відповідних ВЦА на цих територіях. Загалом, військові адміністрації на рівні населених пунктів, районів та областей виконують свої функції протягом усього періоду воєнного стану та протягом 30 днів після його скасування або завершення.

В умовах воєнного стану або у ситуаціях, коли обласний центр тимчасово окупований чи оточений, відповідно до ч. 3 ст. 10 Закону № 389, обласні та

районні військові адміністрації набувають особливих повноважень. Це включає:

- перехід повноважень від районних та обласних рад до військових адміністрацій;
- виконавчі органи цих рад стають підпорядкованими керівнику військової адміністрації;
- відповідні ради припиняють виконувати свої повноваження;
- комунальні підприємства та організації, що базуються на майні спільної власності територіальних громад, підпадають під контроль військової адміністрації;
- управління цим майном здійснюється начальником військової адміністрації;
- призначення та звільнення осіб з посад, що здійснюються начальником районної адміністрації, мають бути узгоджені з керівником обласної адміністрації;
- керівники обласних і районних військових адміністрацій можуть відстороняти працівників виконавчих органів від виконання їхніх обов'язків, оголошувати простій або переводити їх на інші посади [16].

У випадках, коли загрози безпеці та правопорядку в області знято, Верховна Рада України може, за ініціативою Президента, відновити діяльність місцевого самоврядування на цій території. Це можливо до завершення 30-денного періоду, але не раніше дня закінчення або скасування воєнного стану.

Так, ВА та ВЦА є тимчасовими державними органами. ВА діють відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 р. № 389-VIII і спрямовані на забезпечення дотримання Конституції та законів України, включаючи заходи щодо оборони, цивільного захисту, підтримання громадського порядку та захисту прав громадян. З іншого боку, ВЦА регулюються Законом України «Про військово-цивільні адміністрації» від 3 лютого 2015 р. № 141-VIII і виконують функції місцевих

органів влади в ситуаціях, визначених цим Законом, особливо в районах протидії збройній агресії російської федерації та в районах проведення антитерористичних операцій. Важливо відмітити, що повноваження ВЦА припиняються з дня відкриття першої сесії новообраної ради, а також у випадках створення військової адміністрації, як це передбачено Законом «Про правовий режим воєнного стану».

«Військово-цивільна адміністрація» та «військова адміністрація» мають спільне те, що обидві вони пов'язані з управлінням військовими питаннями та діяльністю військових владних структур. Однак вони мають різний спрямування та функції. Так, військова адміністрація:

- державний орган, який займається військовим управлінням і виконує функції, пов'язані з військовою справою, такі як планування військових операцій, військовий розвідка, оборона країни тощо;

- її головною метою є забезпечення обороноздатності та безпеки країни.

Військово-цивільна адміністрація:

- державний орган, який сприяє співпраці між військовими та цивільними владними органами під час військових конфліктів або надзвичайних ситуацій.

- її головною метою є забезпечення координації та співпраці між військовими та цивільними структурами для ефективного управління в ситуаціях, коли це необхідно.

Отже, головна відмінність між цими двома поняттями полягає в тому, що військова адміністрація спеціалізується на військових аспектах, тоді як військово-цивільна адміністрація орієнтована на співпрацю та координацію між військовими і цивільними владними структурами в надзвичайних ситуаціях.

Ми досліджували теоретичні засади функціонування військових адміністрацій в Україні, аналізуючи їхнє місце та роль в системі органів публічної влади. Значущість військових адміністрацій у контексті національної безпеки та управління в умовах воєнного стану є незаперечною. Важливим

було виявлення специфіки та відмінностей між «військово-цивільною адміністрацією» та «військовою адміністрацією».

Концептуально, військова адміністрація в Україні виступає як тимчасовий орган влади, що формується для забезпечення безпеки, оборони та правопорядку в умовах воєнного стану. Її діяльність строго регламентується законодавством, зокрема Законом України «Про правовий режим воєнного стану». Водночас, військово-цивільні адміністрації мають ширший спектр повноважень, охоплюючи функції місцевих органів виконавчої влади в особливих умовах, і регулюються Законом України «Про військово-цивільні адміністрації».

Аналіз показав, що обидва типи адміністрацій є ключовими в механізмах реагування на кризові ситуації, що супроводжуються збройними конфліктами та загрозами національній безпеці. Вони забезпечують стабільність, підтримують правопорядок та гарантують захист конституційних прав і свобод громадян. Однак, їхнє створення та функціонування вимагає дотримання строгих правових рамок, щоб запобігти зловживанням і забезпечити ефективну балансуючу між потребами безпеки та збереженням демократичних принципів управління.

ВЦА та ВА – це дві концепції, пов'язані із військовою діяльністю та управлінням. Військова адміністрація – це система управління та організація військових сил в державі. Вона включає в себе військовий штаб, військові одиниці, командування та інші військові органи, відповідальні за планування та виконання оборонних або військових операцій. Військова адміністрація також здійснює військове управління, забезпечення і логістику для забезпечення ефективності та готовності військ [15].

ВЦА спрямована на співробітництво між військовою складовою і цивільними установами для вирішення питань, пов'язаних з військовими операціями або кризовими ситуаціями, які можуть впливати на цивільне населення. Це може включати в себе забезпечення гуманітарної допомоги, медичну допомогу, розселення цивільних осіб, координацію дій для

забезпечення безпеки та інші спільні зусилля між військовими і цивільними складовими.

Основна різниця між цими двома поняттями полягає в їх функціях та завданнях. Військова адміністрація спеціалізується на військовому управлінні та операціях, тоді як військово-цивільна адміністрація фокусується на співпраці між військовими та цивільними владами для забезпечення безпеки та допомоги цивільному населенню у військових конфліктах чи надзвичайних ситуаціях.

Узагальнюючи наведене, військові адміністрації в Україні відіграють вирішальну роль у сфері національної безпеки, є ключовим елементом в структурі публічної влади в часи кризи, одночасно підкреслюючи необхідність збалансованого підходу до їхнього створення та використання також військові адміністрації в Україні відіграють ключову роль у забезпеченні національної безпеки і стабільності в умовах сучасних викликів, адаптуючись до змінних обставин і забезпечуючи ефективне управління в критичні моменти існування держави.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІЙСЬКОВИХ АДМІНІСТРАЦІЙ В УКРАЇНІ

2.1. Порядок утворення та правовий статус військових адміністрацій в Україні

Організаційно-правові основи функціонування військових адміністрацій в Україні є ключовим аспектом для забезпечення національної безпеки та оборони країни. В контексті сучасних викликів і загроз, зокрема у зв'язку з агресією Російської Федерації, роль та значення військових адміністрацій набувають особливої актуальності.

Оборона України являє собою комплексну систему заходів, охоплюючи політичні, економічні, соціальні, військові, науково-технічні, інформаційні, правові та організаційні аспекти. Ця система створена з метою підготовки країни до ефективного збройного відсічу і захисту у випадку збройної агресії чи виникнення збройного конфлікту.

Важливість цього комплексного підходу до оборони полягає в тому, що він забезпечує готовність держави до різних сценаріїв, мінімізуючи ризики та забезпечуючи швидку та ефективну відповідь на будь-які виклики. Політичні заходи допомагають утримувати стабільність та координацію на внутрішньому та міжнародному рівнях, економічні стратегії забезпечують необхідні ресурси та стійкість економіки у воєнний час, а соціальні ініціативи спрямовані на підтримку морального духу населення та його готовності до оборони.

Військовий компонент включає підготовку збройних сил, їх модернізацію та підтримку. Науково-технічні розробки відіграють ключову роль у забезпеченні технологічної переваги, а інформаційні заходи спрямовані на відстоювання інформаційного простору країни та протидію пропаганді. Правові та організаційні ініціативи забезпечують законодавчу підтримку та ефективне управління оборонними процесами.

Такий багатовекторний підхід є критично важливим для забезпечення суверенітету та територіальної цілісності України, а також для підтримання миру і безпеки на національному та міжнародному рівнях. Він дозволяє державі ефективно протистояти зовнішнім загрозам, а також зміцнює її позиції як надійного міжнародного партнера у справах оборони та безпеки (рис. 2.1.) [34].

Захист суверенітету і територіальної цілісності є найважливішими функціями держави.
(ст.17 Конституції України)

Рис. 2.1. Захист суверенітету і територіальної цілісності є найважливішими функціями держави

Військові адміністрації в Україні створюються з метою координації діяльності Збройних Сил та інших військових формувань, а також для забезпечення правопорядку та безпеки громадян у випадках надзвичайних ситуацій, що можуть виникати під час воєнного стану або в умовах військових конфліктів. Основним нормативно-правовим актом, що регулює діяльність

військових адміністрацій, є Закон України «Про правовий режим воєнного стану». Цей закон визначає правові основи введення та функціонування воєнного стану, структуру та повноваження військових адміністрацій, а також засади взаємодії з органами державної влади, місцевого самоврядування та населенням [27].

Створення військових адміністрацій є відповіддю на екстраординарні обставини, які вимагають особливого управлінського підходу, відмінного від традиційної цивільної адміністрації. Це інструмент, який мобілізує ресурси держави для вирішення завдань, що стають перед нею у воєнний час або під час кризових ситуацій.

Створення військових адміністрацій в Україні відбувається у відповідності з законодавством країни, особливо в умовах воєнного стану чи надзвичайних ситуацій. Основні кроки такого процесу включають:

1. Визначення необхідності.

На першому етапі уряд або президент України визначають потребу у створенні військової адміністрації в певному регіоні. Це зазвичай відбувається у відповідь на воєнну загрозу, окупацію або інші надзвичайні обставини, що впливають на звичайний порядок управління.

2. Офіційне рішення.

Президент України, використовуючи свої повноваження, може вирішити про створення військової адміністрації. Це рішення оформляється у вигляді указу або іншого офіційного документу.

3. Призначення керівництва.

Для керування військовою адміністрацією призначається відповідальна особа, зазвичай це військовий або цивільний чиновник, який має досвід управління в кризових умовах. Керівництво військової адміністрації в Україні здійснюється особами, які відповідають певним критеріям та мають відповідні кваліфікації. Хто саме може очолювати військову адміністрацію, залежить від конкретних обставин та потреб, але зазвичай це:

Військові чиновники. Часто керівництво військової адміністрації доручається високопоставленим військовим офіцерам. Це можуть бути особи, які мають значний досвід у військових операціях та управлінні, а також розуміння надзвичайних ситуацій.

Цивільні чиновники. У деяких випадках керівництво може бути покладено на цивільних чиновників, особливо якщо вони мають досвід роботи в урядових структурах, кризовому управлінні, або мають відповідні навички для ефективного адміністрування в умовах військового стану.

Комбінація військових і цивільних керівників. Іноді керівництво військової адміністрації може складатися з комбінації військових та цивільних чиновників, забезпечуючи збалансований підхід до управління.

Спеціалісти в області кризового управління. У певних ситуаціях, особливо у випадку гуманітарних криз або відновлення після конфліктів, керівництво може бути доручено спеціалістам в області кризового управління, які мають досвід роботи в екстремальних умовах.

Остаточне рішення про призначення керівника військової адміністрації зазвичай приймається на найвищому рівні державного управління України, зазвичай президентом або урядом, в залежності від конкретної ситуації та потреб держави.

4. Організація роботи.

Військова адміністрація організовує свою роботу для забезпечення правопорядку, безпеки, а також здійснення адміністративних та інших функцій управління на території, яку вона контролює.

5. Співпраця з військовими та іншими структурами.

Військова адміністрація взаємодіє з військовими частинами, правоохоронними органами, місцевим населенням та іншими державними інституціями для забезпечення ефективного управління і безпеки.

6. Підтримка місцевого населення.

Одним з ключових завдань військової адміністрації є забезпечення потреб місцевого населення, включаючи гуманітарну допомогу, медичне обслуговування, та підтримку у відновленні нормального життя.

Створення та функціонування військових адміністрацій регламентується законодавством України і відбувається в рамках державних повноважень для забезпечення безпеки та стабільності в країні.

На сучасному етапі створення військових адміністрацій у населених пунктах відбувається залежно від потреби. Військові адміністрації населених пунктів функціонують як тимчасові державні установи, створені за ініціативою Президента України на основі пропозицій обласних адміністрацій або військового командування.

Причинами для створення військової адміністрації можуть слугувати невиконання обов'язків місцевими головами, радами або їх виконавчими органами, які визначені Конституцією та законами України, а також інші обставини, передбачені Законом № 389. Їх повноваження охоплюють всю територію відповідної територіальної громади.

Зазвичай військові адміністрації формуються на період дії воєнного стану і на 30 днів після його завершення чи анулювання. Створення ВА НП тимчасово обмежує місцеве самоврядування, переносячи деякі з його повноважень до військової адміністрації, зокрема управління місцевими бюджетами, майном, юридичними особами, забезпечення публічних, соціальних та житлово-комунальних послуг.

Військові адміністрації (ВА) отримують статус юридичної особи з моменту своєї державної реєстрації, при цьому здобуваючи відповідні права. Органи місцевого самоврядування (ОМС) продовжують існувати як юридичні особи, проте зі зміною обсягу своїх рішень і дій, а також підлягають новій координації діяльності. Після створення ВА НП, усі ключові рішення за пунктом 2 статті 15 Закону № 389 ухвалює її начальник, а ОМС зобов'язані виконувати його законні вказівки та вимоги.

ВА обмежені у своїх повноваженнях згідно з ч. 2 ст. 15 Закону № 389, в той час як ОМС зберігають частку своєї автономії. Втім, може виникнути потреба у тимчасовому переході всіх функцій місцевого самоврядування до ВА, особливо при відновленні контролю над деокупованими територіями, для забезпечення прав місцевих жителів та відновлення управління на окупованих територіях, а також у зонах бойових дій. Такий підхід спрямований на забезпечення ефективного управління та швидкого реагування у ситуаціях, що вимагають зміцнення національної безпеки та оборони. У разі необхідності, Президент України може звернутися до Верховної Ради з пропозицією про передачу всіх повноважень сільських, селищних, міських рад та їх виконавчих комітетів, а також голів цих рад, начальнику ВА, згідно з ч. 2 ст. 10 Закону № 389 [27].

Ухвалення Парламентом рішення про передачу повноважень місцевого самоврядування начальнику ВА НП не лише надає йому повну владу у вирішенні питань, що стосуються конкретної територіальної громади. Закон встановлює конкретні терміни для виконання начальником ВА НП повноважень органів місцевого самоврядування (ОМС), які обмежені періодом дії воєнного стану та додатковими 30 днями після його завершення або відміни. Проте, існує можливість коригування цього терміну, як зазначено в законодавстві. Наприклад, у випадку зникнення загрози безпеці і правопорядку, Верховна Рада України за ініціативою Президента може вирішити про відновлення функціонування ОМС на території області до закінчення цих 30 днів, але не раніше ніж воєнний стан буде припинений або скасований.

Згідно з законом, у випадку настання обставин, що вимагають проведення позачергових виборів місцевої ради протягом 30-денного періоду після відміни воєнного стану, начальник ВА продовжить виконувати свої повноваження до моменту обрання нового складу ОМС, якщо Президент не вирішить створити на цій території військово-цивільну адміністрацію.

Таким чином, ВА є тимчасовим державним органом, створеним згідно із встановленою процедурою закону № 389 для забезпечення оперативного

виконання заходів правового режиму воєнного стану та реалізації завдань місцевого самоврядування у складних умовах. ВА функціонує як ефективний кризовий механізм управління на певній території [17].

Законодавство чітко визначає терміни дії повноважень начальника ВА, які обмежуються часом введення воєнного стану та додатковим періодом у 30 днів після його скасування або припинення. Втім, передбачається можливість адаптації цих термінів в залежності від зміни обставин. Наприклад, у разі зниження рівня загрози безпеці чи порядку, Верховна Рада України може, за пропозицією Президента, вирішити про відновлення роботи ОМС на відповідній території до кінця цих 30 днів, але не раніше ніж воєнний стан буде офіційно завершено[27].

Згідно із законом, якщо після скасування воєнного стану виникає необхідність у проведенні позачергових місцевих виборів протягом наступних 30 днів, начальник ВА НП продовжує виконувати свої функції до моменту формування нового складу ОМС, за відсутності рішення Президента про створення військово-цивільної адміністрації.

Отже, ВА виступає як спеціалізований тимчасовий державний орган, задіяний для забезпечення швидкого впровадження заходів під час воєнного стану та виконання ключових завдань місцевого самоврядування в умовах виняткових ситуацій. Цей орган служить як важливий інструмент керування на заданій території у періоди кризи.

Перш за все, військові адміністрації створюються для забезпечення національної безпеки та оборони. У ситуаціях збройного конфлікту або воєнного стану, вони відіграють ключову роль у координації військових дій та оборонних заходів. Це означає управління військовими ресурсами, організацію оборони, а також надання підтримки військовим формуванням.

Друга важлива функція військових адміністрацій полягає у підтриманні правопорядку та стабільності. В умовах, коли звичайні органи влади не можуть ефективно функціонувати, військові адміністрації забезпечують підтримку

цивільного населення, підтримують громадський порядок та забезпечують дотримання законів.

Третім аспектом є координація надзвичайних заходів. У випадках природних катастроф, техногенних аварій або інших надзвичайних ситуацій військові адміністрації беруть на себе роль у координації рятувальних операцій, організації евакуації та надання гуманітарної допомоги.

Четверте, але не менш важливе, - це управління ресурсами та інфраструктурою в кризових умовах. Військові адміністрації організують ефективне використання ресурсів, розподіл гуманітарної допомоги, відновлення інфраструктури, забезпечення доступу до основних послуг.

Однак, створення військових адміністрацій вимагає від держави високого ступеня відповідальності та обережності. Важливо пам'ятати, що такі заходи повинні забезпечувати не лише безпеку та порядок, але й відповідати демократичним стандартам, повазі до прав людини та засадам верховенства права. Військові адміністрації - це не лише інструмент управління кризою, а й засіб захисту демократичних цінностей в умовах, що випробовують міцність та стійкість держави.

Військові адміністрації в містах та інших населених пунктах України створюються у випадках, коли місцеві органи самоврядування (сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи) або керівники (сільські, селищні, міські голови) не можуть виконувати свої обов'язки згідно з Конституцією та законами України, а також у інших ситуаціях, передбачених Законом №389. Керівник військової адміністрації населеного пункту призначається та звільняється Президентом України за рекомендацією Генерального штабу Збройних Сил або відповідної обласної державної адміністрації, і ним може бути відповідний місцевий голова.

Важливим аспектом діяльності військових адміністрацій є їхня взаємодія з цивільним населенням та місцевими органами влади. В умовах воєнного стану військові адміністрації набувають додаткових повноважень, спрямованих на забезпечення безпеки громадян та підтримку стабільності в регіоні. Це включає

контроль за дотриманням правопорядку, координацію діяльності оборонних та рятувальних служб, а також вирішення питань соціального та економічного забезпечення населення.

Окрім того, військові адміністрації відіграють важливу роль у координації гуманітарних заходів, наданні допомоги цивільному населенню в умовах військових конфліктів, зокрема у питаннях евакуації, надання медичної допомоги, забезпечення продовольством та іншими необхідними ресурсами.

Ефективність роботи військових адміністрацій в значній мірі залежить від злагодженої взаємодії між військовим та цивільним секторами, а також від здатності оперативно реагувати на зміни в оперативній обстановці та адаптуватися до викликів, що постають перед країною в умовах збройного конфлікту [4].

Загалом, організаційно-правові основи функціонування військових адміністрацій в Україні відіграють вирішальну роль у забезпеченні обороноздатності країни, захисту її суверенітету та територіальної цілісності, а також у підтримці стабільності та безпеки українського суспільства у важкий час військових випробувань.

Створення та правовий статус військових адміністрацій в Україні є складним процесом, який тісно пов'язаний з потребами національної безпеки та відповіддю на зовнішні загрози. Зазначені адміністрації є важливим елементом управління в умовах воєнного стану або надзвичайної ситуації, коли звичайні механізми цивільного управління можуть бути недостатньо ефективними або потребують доповнення.

Утворення військових адміністрацій в Україні здійснюється за рішенням вищих органів державної влади, зазвичай Президента України, який діє на основі конституційних положень та законів, зокрема Закону «Про правовий режим воєнного стану». Рішення про створення таких адміністрацій приймається в контексті воєнного стану або іншої надзвичайної ситуації, що вимагає зміцнення обороноздатності та підвищення ефективності управління в стратегічно важливих регіонах.

Правовий статус військових адміністрацій визначається відповідними нормативно-правовими актами. Ці органи призначаються для забезпечення безпеки, публічного порядку, а також для координації дій військових та цивільних структур у відповідних регіонах. Вони наділені широкими повноваженнями, що можуть включати організацію оборони, контроль за виконанням законів, забезпечення функціонування критично важливої інфраструктури, а також здійснення заходів цивільного захисту.

Одним з ключових аспектів діяльності військових адміністрацій є їх взаємодія з цивільними органами влади. Це включає координацію дій, обмін інформацією, а також спільне планування та реалізацію заходів забезпечення національної безпеки та оборони. Така взаємодія важлива для забезпечення єдності державних дій і ефективності управління в умовах кризи.

Викликом для військових адміністрацій є забезпечення балансу між військовими потребами та збереженням цивільних прав і свобод. Важливо також забезпечити прозорість та підзвітність цих органів, адже ефективне управління в умовах воєнного стану вимагає довіри та підтримки громадськості.

У цілому, військові адміністрації в Україні відіграють ключову роль у забезпеченні національної безпеки і стабільності в умовах сучасних викликів, адаптуючись до змінних обставин і забезпечуючи ефективне управління в критичні моменти державного життя.

2.2. Класифікація повноважень військових адміністрацій в Україні

В умовах сучасних викликів і загроз, що стоять перед Україною, значення та роль військових адміністрацій набуває особливої ваги. Ці тимчасові державні органи, утворені в рамках правового поля, створеного Законом України «Про правовий режим воєнного стану», відіграють критичну роль у підтримці стабільності, правопорядку та обороноздатності країни. Розглянемо основні

функції та повноваження. Військові адміністрації місцевих територій відповідають за ряд важливих функцій, які включають:

1. Введення та управління процесами, пов'язаними з правовим режимом воєнного стану.
2. Ефективне розподілення та використання природних, людських та фінансових ресурсів.
3. Залучення підприємств і організацій різних форм власності до участі у всебічному соціально-економічному розвитку сіл, селищ, міст та координація цих дій.
4. Розміщення замовлень для виробництва товарів та надання послуг, необхідних місцевим громадам, на основі договірних угод.
5. Розробка та затвердження місцевого бюджету, внесення змін до нього та контроль за його виконанням.
6. Встановлення ставок місцевих податків і зборів згідно з Податковим кодексом України у випадках, коли відповідні рішення не прийняті місцевою радою.
7. Прийняття рішень про надання пільг зі сплати місцевих податків і зборів, якщо відповідні рішення радою не прийняті.
8. Встановлення тарифів на побутові, комунальні (за винятком тарифів, що встановлюються національною комісією), транспортні та інші послуги в межах і порядку, визначених законодавством.
9. Залучення фінансових ресурсів від підприємств, установ і організацій різних форм власності, розміщених на даній території, а також від населення і державних коштів на умовах співфінансування для будівництва, розвитку, ремонту і підтримки об'єктів соціальної та виробничої інфраструктури, а також для ініціатив з охорони довкілля/
10. Керування об'єктами житлово-комунального господарства, побутовими, торговими, транспортними та зв'язковими службами, що належать до муніципальної власності відповідних територій, забезпечуючи їх належне

функціонування та ефективного використання, а також гарантуючи населенню високий рівень та якість послуг;

11. Встановлення частки доходу, що має бути перераховано до місцевого бюджету, для підприємств, установ і організацій, які знаходяться у власності муніципалітетів відповідних територій;

12. Управління комунальним майном, що належить відповідній територіальній громаді, за винятком питань відчуження або надання в оренду на строк більше одного року, включаючи процеси приватизації такого майна.

13. Допомога власникам нерухомості у відновленні їх житла після збитків, завданих воєнними діями, терористичними атаками або саботажем; фінансування та співфінансування проектів з будівництва, оновлення та ремонту комунальних об'єктів, об'єктів соціального призначення, житлових будинків та місцевих доріг; надання або делегування компетенцій замовника генеральній будівельній організації чи підрядному підприємству для реалізації проектів з будівництва, модернізації та ремонту житла та інших комунальних об'єктів.

14. Проведення, відповідно до законодавства, регулювання умов та обмежень щодо забудови земельних ділянок.

15. Керівництво навчальними закладами, установами освіти, медичними та культурними установами, спортивними та молодіжними центрами, що належать до територіальних громад або передані їм, включаючи забезпечення їх матеріально-технічними та фінансовими ресурсами та організацію надання послуг, зокрема соціальних.

16. Забезпечення комунальних соціально-культурних установ та місцевого населення необхідними ресурсами, такими як паливо, електроенергія, газ та інші енергоносії; забезпечення водопостачання, каналізації та очистки стічних вод; контроль за якістю питної води.

17. Вирішення питань щодо надання коштами місцевих бюджетів ритуальних послуг для поховання осіб, які залишились без опіки, ветеранів війни та праці, та інших незаможних категорій громадян; забезпечення

допомоги з похованням громадян у інших випадках, визначених законодавством.

18. Здійснення заходів для забезпечення призову громадян на строкову військову службу, альтернативну службу, а також для мобілізації; підготовка молоді до служби в Збройних Силах України, організація військових навчань і зборів; інформування організацій і громадськості про мобілізацію згідно з наказом військового комісара.

19. Бронювання робочих місць для військовозобов'язаних на підприємствах і в організаціях відповідно до законодавства.

20. Організація та участь у заходах з мобілізаційної підготовки та цивільного захисту.

21. Рішення щодо надання військовим частинам, установам, навчальним закладам службових приміщень, житла, інших об'єктів, а також комунальних послуг; контроль за їх використанням.

22. Сприяння виробництву та поставці продукції, послуг, енергоресурсів військам з боку підприємств та організацій, що знаходяться в комунальній власності [27].

Окрім вищезазначених функцій, важливою складовою роботи військових адміністрацій є управління персоналом та ресурсами. Це включає призначення та звільнення керівників ключових підрозділів, а також ефективне розподілення ресурсів для забезпечення виконання поставлених завдань.

В епіцентрі сучасних викликів, з якими зіштовхується Україна, військові адміністрації виступають не просто як органи влади, але як важливі управлінські структури, здатні оперативно та ефективно реагувати на надзвичайні ситуації. Управлінські аспекти їх діяльності вимагають особливої уваги та розуміння, адже від цього залежить стабільність, безпека та життєздатність національних інституцій та суспільства в цілому [8].

Начальники військових адміністрацій повинні виявляти сильне лідерство, особливо у кризових ситуаціях. Ефективне прийняття рішень, яке засноване на

точній оцінці ситуації та наявних ресурсах, є фундаментальним для успішної роботи адміністрації.

Військові адміністрації повинні забезпечити ефективну координацію між різними органами влади, військовими частинами та цивільними організаціями. Це включає управління інформацією, ресурсами та людськими кадрами. Невід'ємною частиною роботи ВА є вміння ефективно управляти кризовими ситуаціями. Це вимагає гнучкості, швидкого реагування та здатності адаптуватися до змінюваних умов. Однією з ключових функцій є забезпечення оптимального розподілу ресурсів – від матеріально-технічних до людських. Це також включає контроль за їх ефективним використанням. Кадрова політика, розвиток та підтримка персоналу є важливими аспектами управління, що впливають на загальну ефективність ВА.

Управління в умовах невизначеності та підвищеної небезпеки вимагає від військових адміністрацій не лише традиційних управлінських навичок, але й здатності до інноваційного мислення та гнучкого підходу. Вони повинні постійно аналізувати ризики, адаптуватися до змін у середовищі та підтримувати неперервний розвиток своїх структур і кадрів. Управління в рамках військових адміністрацій в Україні є багатогранним та складним процесом. Ці структури відіграють вирішальну роль у забезпеченні стабільності та безпеки в країні, особливо у періоди воєнного стану. Ефективне управління, адаптація до швидко змінюваних умов та сильне лідерство є ключовими для успіху цих організацій у виконанні їх місії.

Взаємодія з громадськістю.

Однією з важливих аспектів діяльності військових адміністрацій є забезпечення прозорості та ефективної комунікації з громадянами. Це необхідно для підтримки довіри та розуміння серед населення щодо необхідності та важливості вжитих заходів. Взаємодія військових адміністрацій з громадськістю є одним із найважливіших аспектів їх діяльності, що відіграє ключову роль у забезпеченні стабільності, безпеки та довіри між владою та населенням, особливо в умовах кризи або воєнного стану.

Перш за все, ефективна комунікація з громадянами дозволяє військовим адміністраціям забезпечити прозорість своїх дій та рішень. В умовах, коли звичайний порядок денний порушений, чітка та відкрита комунікація є ключовою для підтримання довіри населення. Це включає інформування про безпекові заходи, роз'яснення процедур евакуації, надання важливих інструкцій та інформацій про гуманітарну допомогу.

Другий важливий аспект – це залучення громадськості до процесу прийняття рішень. Військові адміністрації, залучаючи громадян, можуть краще розуміти потреби та пріоритети населення, що, в свою чергу, сприяє більш ефективному та цілеспрямованому управлінню. Це також сприяє відчуттю участі та контролю над ситуацією у громадян, що є важливим для підтримання морального духу.

Третім елементом є психологічна підтримка та інформаційна безпека. У часи кризи та невизначеності, роль військових адміністрацій у наданні психологічної підтримки та утриманні стабільності населення стає вирішальною. Одночасно, активна боротьба з дезінформацією та пропагандою допомагає захистити інформаційний простір та підтримувати правдиве уявлення про ситуацію.

Останній, але не менш важливий аспект, це забезпечення прямого зворотного зв'язку з громадськістю. Можливість для громадян висловлювати свої побоювання, задавати питання та отримувати на них відповіді є фундаментальним для підтримки відкритого діалогу між владою та населенням.

Взаємодія з громадськістю, таким чином, стає не просто функціональною необхідністю, а життєво важливим елементом у забезпеченні стабільності, довіри та ефективного управління в непростих умовах, з якими стикається Україна. Це демонструє розуміння того, що сила та безпека держави полягає не лише в її військовому потенціалі, а й у здатності підтримувати зв'язок та довіру з її громадянами.

Після рішення Верховної Ради України про передачу повноважень місцевих рад і їх виконавчих органів начальнику ВА, згідно з частиною 2 ст. 10

Закону № 389, у цього начальника виникає можливість формувати тимчасову структуру цих органів. З цього моменту, весь апарат місцевих рад, включно з виконавчими органами та іншими установами (відповідно до абзацу 3 пункту 1 частини 2 ст. 10 Закону № 389), комунальними підприємствами та організаціями, підпадає під керівництво начальника відповідної військової адміністрації.

Особливість полягає у тому, що начальник ВА набуває всіх прав роботодавця щодо працівників органів місцевого самоврядування (ОМС) цієї територіальної громади. Проте, у контексті тимчасової структури ОМС, начальник ВА обмежений у застосуванні певних кадрових заходів, таких як відпустки, звільнення чи переведення працівників до інших підпорядкованих йому органів, за винятком переведення на рівнозначні чи нижчі посади чи простою. Втім, це не означає, що начальник ВА позбавлений можливості управління кадрами та впровадження кадрових змін. Він може здійснювати такі дії відповідно до норм трудового законодавства та законодавства про службу в ОМС, наприклад, при застосуванні дисциплінарних заходів.

Ключовим моментом є передача повноважень міського голови начальнику ВА, які включають право призначати та звільняти керівників відділів, управлінь та інших виконавчих органів ради, підприємств та інших комунальних установ, як це визначено частиною 10 ст. 42 Закону № 280. Аналогічні повноваження щодо інших посадових осіб місцевого самоврядування, які зазвичай призначаються та звільняються сільським, селищним чи міським головою згідно з абзацом 4 ст. 3 Закону України від 07.06.2001 р. № 2493-III «Про службу в органах місцевого самоврядування», також переходять до начальника ВА згідно з абзацом 2 пункту 1 частини 2 ст. 10 Закону № 389 [27].

Рішення, ухвалені начальником ВА, оформляються у вигляді офіційних розпоряджень, які випускаються на фірмовому бланку відповідної адміністрації. Важливо, що ці документи повинні включати відповідні посилання на релевантні юридичні норми та статті законодавства.

Що стосується обробки інших аспектів кадрової політики, які не належать до прямих обов'язків начальника ВА НП чи міського голови, таких як призначення або звільнення звичайних співробітників ОМС (без статусу посадових осіб), ці завдання можуть бути делеговані кадровому відділу чи спеціалізованому працівнику з місцевої ради. Це може здійснюватися без письмового оформлення, якщо не відбувається змін у кадровій структурі або організації відповідного підрозділу ради, який до передачі повноважень міському голові, виконкому та місцевій раді вже виконував ці функції. В такому випадку відповідальні працівники продовжують виконувати свої звичні обов'язки, але документацію тепер подають на схвалення не меру, а начальнику ВА НП.

Виходячи з визначення терміну «управління підприємством», наведеного у ст. 65 Господарського кодексу України, можна зробити висновок, що начальники ВА НП також набувають прав на призначення та звільнення керівників комунальних підприємств, установ та організацій, оскільки це є інтегральною частиною процесу управління [19].

Військові адміністрації в Україні є ключовим елементом державного управління у воєнний час або під час надзвичайних ситуацій. Їх утворення, регульоване законодавством і відбувається за рішенням вищих органів державної влади, відображає потребу в більш централізованому і ефективному підході до управління в складних оборонних та безпекових умовах. Ці органи відіграють критичну роль у забезпеченні обороноздатності, підтримці правопорядку, а також у координації дій між військовими і цивільними структурами.

Повноваження військових адміністрацій є широкими та багатограними. Вони охоплюють організацію оборони, забезпечення дотримання законів, управління критично важливою інфраструктурою та здійснення заходів цивільного захисту. Ці повноваження, хоча й необхідні для ефективної реакції на воєнні загрози та надзвичайні ситуації, водночас вимагають ретельного балансування з цивільними правами та свободами, а також забезпечення

прозорості та підзвітності у своїй діяльності. Результати дослідження дають змогу зробити такі висновки:

- ВА утворюються в Україні як відповідь на особливі адміністративні та оборонні виклики.
- утворення ВА ініціюється Президентом України, зазвичай на основі пропозицій від обласних адміністрацій або військового командування.
- ВА формуються тимчасово, причому їх активність тісно пов'язана із воєнним станом чи іншими надзвичайними обставинами;
- ВА в Україні є тимчасовими державними органами, що забезпечують виконання конституційних та законодавчих повноважень у відповідних територіях;
- основними завданнями ВА є забезпечення національної безпеки, підтримка правопорядку, а також управління в областях, де органи публічної влади не можуть ефективно функціонувати.

Аналіз повноважень ВА дозволяє зазначити таке. Повноваження ВА можна класифікувати за кількома ключовими категоріями, включаючи управління місцевим самоврядуванням, безпеку, оборону, інфраструктуру, соціальні послуги та економічне відновлення. ВА мають важливу роль у координації зусиль місцевих, обласних та національних органів влади. ВА також відповідають за управління комунальними підприємствами, освітніми та медичними закладами, інфраструктурою, а також за надання соціальних послуг місцевим громадам.

З урахуванням цих аспектів, військові адміністрації в Україні виступають як важливий механізм державного управління, адаптований до викликів сучасності. Вони сприяють зміцненню національної безпеки, ефективно реагуючи на загрози, і водночас забезпечують потрібну гнучкість управлінських структур у важливі моменти кризи, підкреслюючи їх значущість для державного життя України.

РОЗДІЛ 3

ДОСВІД ДІЯЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ АДМІНІСТРАЦІЙ В УКРАЇНІ: РЕГІОНАЛЬНИЙ, РАЙОННИЙ ТА МІСЦЕВИЙ РІВНІ

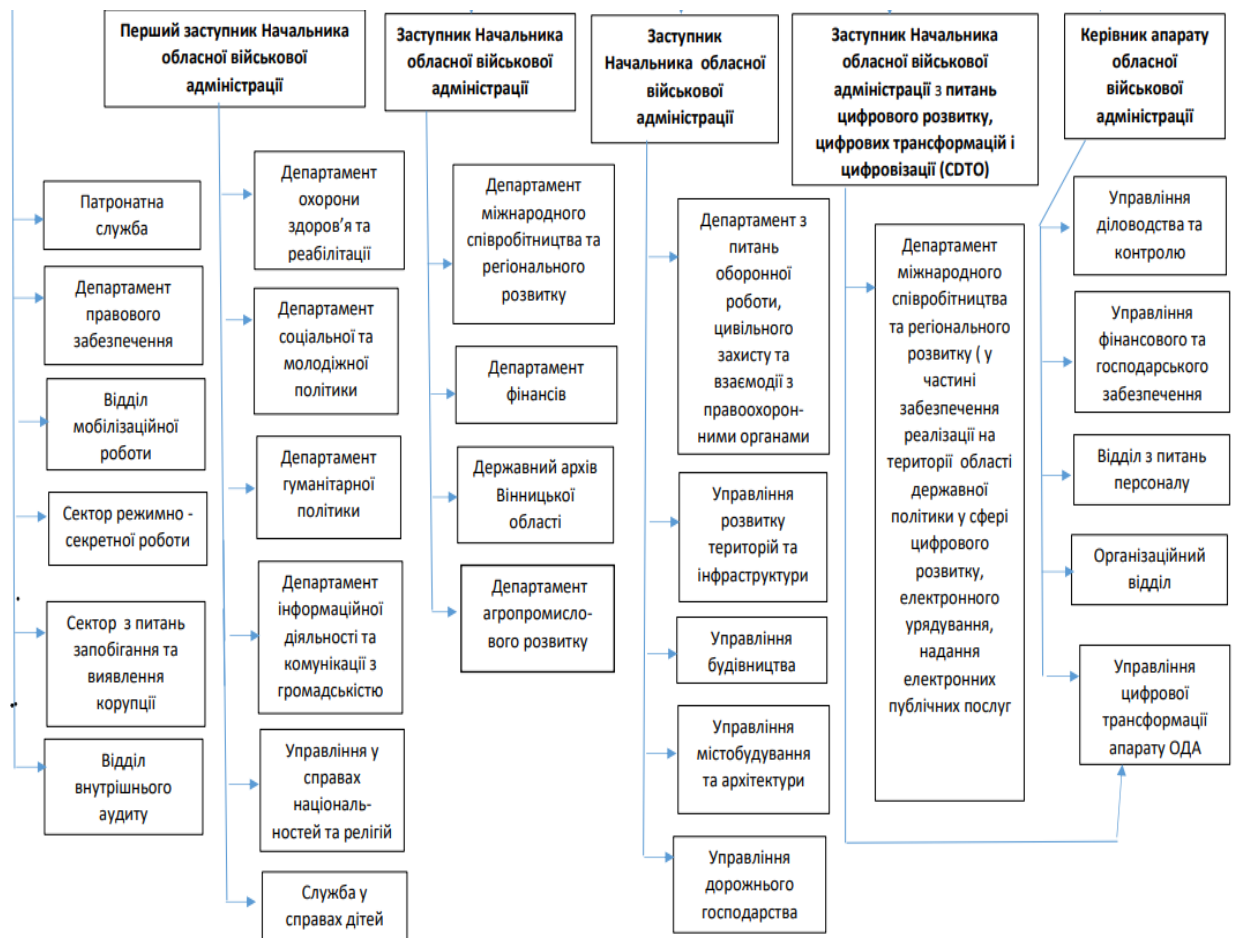
3.1. Діяльність обласної та районної військової адміністрації

Обласна військова адміністрація – це особливий вид державного управління, який застосовується в різних країнах, передусім у тих, що перебувають у стані війни або зазнають серйозних військових загроз. Основною метою обласної військової адміністрації є забезпечення обороноздатності і безпеки в конкретному регіоні, а також ефективне управління цивільними і військовими ресурсами в умовах кризи або військового стану.

Обласна військова адміністрація (ОВА) в Україні є унікальною структурою, створеною в умовах воєнного стану, щоб забезпечити керівництво в сферах оборони, громадської безпеки і порядку на регіональному рівні. Її утворення було ініційоване Президентом України 24 лютого 2022 р., відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану». Це відображає адаптацію української системи управління до викликів, що виникли у зв'язку з воєнним конфліктом, демонструючи гнучкість та оперативність державного реагування [17].

На чолі ОВА стоїть начальник, який призначається Президентом України. Це підкреслює важливість таких адміністрацій у структурі державної влади, де головним критерієм призначення є компетентність та здатність ефективно управляти оборонними та безпековими процесами в регіоні. Вибір кандидатури здійснюється на основі пропозицій Генерального штабу Збройних Сил України або відповідної обласної державної адміністрації, що забезпечує врахування потреб оборони і безпеки на місцевому рівні. Структура військової адміністрації виглядає наступним чином (табл. 3.1) [19].

Структура військової адміністрації

ОВА здійснюють функції, які традиційно належать органам місцевого самоврядування, але з певними особливостями, що диктуються воєнним станом. Це означає, що в умовах кризи вони набувають додаткових повноважень та відповідальностей, що дозволяє їм оперативно вирішувати питання оборони, правопорядку, а також забезпечувати громадську безпеку і стабільність. Основні відповідальності та задачі, які покладаються на ОВА, охоплюють наступне:

- дотримання конституційного порядку, виконання національного законодавства, дотримання указів Президента та реалізація політики, визначеної Кабінетом Міністрів та іншими вищими органами влади;
- забезпечення правового порядку в області, охорона прав та свобод громадян, гарантування правосуддя та справедливості;

- розробка та реалізація стратегій та програм, спрямованих на підвищення соціально-економічного та культурного рівня регіону, а також програм з охорони навколишнього середовища, з особливим акцентом на потреби корінних народів та національних меншин;
- розробка, затвердження та виконання фінансового плану області, забезпечення ефективного управління фінансовими ресурсами;
- звітність про фінансову діяльність та хід виконання регіональних програм перед уповноваженими органами та громадськістю;
- співпраця з місцевими органами самоврядування для забезпечення координації дій та спільного досягнення цілей розвитку регіону;
- реалізація додаткових завдань та повноважень, переданих державою або обласною радою, для всебічного розвитку області [28].

Ці завдання підкреслюють важливу роль ОВА у забезпеченні стабільності, розвитку та благополуччя в області.

Таким чином, ОВА в Україні відіграють важливу роль у зміцненні державного управління в умовах воєнного стану, адаптуючи традиційні механізми місцевого самоврядування до викликів, пов'язаних з обороною та безпекою країни.

На відміну від звичайних цивільних адміністрацій, обласна військова адміністрація має більш жорсткі структури управління, які часто керуються військовими або особами з військовим досвідом. Її діяльність спрямована на підтримку військових операцій, забезпечення порядку і безпеки населення, а також на координацію гуманітарної допомоги і відновлення інфраструктури в умовах або після військових конфліктів.

ОВА відіграє ключову роль у підтримці ліній зв'язку між центральним урядом і місцевим населенням. Вона діє як місток, що забезпечує виконання державної політики в умовах надзвичайних обставин, а також відповідає за координацію роботи цивільних служб, таких як поліція, пожежна охорона та медичні служби, з метою забезпечення стабільності та безпеки в регіоні.

Особливу увагу ОВА приділяє інформаційній політиці та пропаганді. У військових умовах правильна інформаційна стратегія може бути важливою частиною оборони, спрямованої на підтримання морального духу населення та протидію ворожій пропаганді.

В умовах сучасних конфліктів ОВА стикається з численними викликами, включаючи необхідність швидкого реагування на змінювані обставини, ефективне управління ресурсами в обмежених умовах, а також підтримку прав людини та міжнародних норм у військових умовах. Це вимагає гнучкості, професіоналізму та високого рівня координації між різними структурами влади.

ОВА в Україні є ключовим елементом державного управління, особливо в умовах військового конфлікту або надзвичайних ситуацій. Ця інституція була створена для забезпечення ефективного реагування на виклики, пов'язані з безпекою та обороною на регіональному рівні. Основною метою ОВА є координація дій військових, правоохоронних органів, місцевої влади та цивільного населення в рамках забезпечення обороноздатності та безпеки регіону.

Важливим аспектом діяльності ОВА є взаємодія з центральними органами влади. Це забезпечує єдину координаційну політику в сфері оборони та безпеки, дозволяючи оперативно реагувати на зміни у безпековій ситуації. Адміністрація також відповідає за розробку та реалізацію регіональних програм оборони, забезпечення громадського порядку, а також координацію дій у випадку введення воєнного або надзвичайного стану.

Ще одним важливим напрямком є взаємодія з місцевим населенням та громадськими організаціями. ОВА відіграє роль мосту між центральною владою та місцевими спільнотами, сприяючи залученню громадян до процесів оборони та безпеки. Такий підхід не тільки зміцнює оборонні можливості регіону, але й сприяє формуванню активної громадянської позиції серед населення.

Крім того, ОВА відіграє ключову роль у питаннях цивільної оборони, організації евакуаційних заходів та надання гуманітарної допомоги у разі

надзвичайних ситуацій. Завдяки цьому, адміністрація стає не тільки органом військового управління, але й важливим елементом соціальної підтримки та допомоги населенню в умовах кризи.

ОВА в Україні відіграє критично важливу роль в системі національної безпеки та оборони, адаптуючись до викликів сучасності та ефективно взаємодіючи з усіма зацікавленими сторонами для забезпечення стабільності та безпеки в країні.

Районна військова адміністрація (РВА) є ключовим елементом у структурі державного управління в умовах воєнного стану або воєнних загроз. Ця інституція відіграє важливу роль у координації оборонних зусиль, забезпеченні безпеки та порядку на місцевому рівні, а також у впровадженні заходів цивільного захисту.

На відміну від звичайних адміністративних структур, РВА фокусується переважно на питаннях національної безпеки і оборони. Її діяльність може охоплювати ряд завдань: від організації місцевого опору і підтримки військових операцій до надзвичайних заходів, таких як евакуація населення, розміщення військових частин, а також забезпечення ресурсами і логістики.

Голова РВА зазвичай має військовий або адміністративний досвід. Ця посада вимагає високого рівня лідерських якостей, здатності швидко приймати рішення у кризових ситуаціях та ефективно взаємодіяти з різними структурами, включаючи місцеву владу, правоохоронні органи, військові підрозділи та цивільне населення.

РВА також відповідає за інформаційну політику у своєму регіоні, забезпечуючи точне і своєчасне інформування громадськості про події та рішення, пов'язані з безпекою і обороною. Вона має забезпечувати, щоб інформація була достовірною та не сприяла поширенню паніки або дезінформації.

В сучасному світі, де конфлікти і військові загрози стають все більш складними і непередбачуваними, роль районних військових адміністрацій є надзвичайно важливою. Вони є втіленням ефективного управління у кризових

умовах, що дозволяє забезпечити стабільність, безпеку та захист населення на місцевому рівні.

РВА є ключовим елементом системи місцевого управління в Україні. Цей орган виконавчої влади володіє широким спектром повноважень, які спрямовані на ефективне управління районом. РВА діє відповідно до положень Конституції України та спеціалізованого закону «Про місцеві державні адміністрації». Ключові обов'язки та завдання РВА включають:

1. Забезпечення дотримання Конституції України, законів країни, актів Президента України, рішень Кабінету Міністрів, а також вказівок вищих органів виконавчої влади.

2. Гарантування законності та дотримання правопорядку на території району, а також захист прав та свобод громадян.

3. Реалізація державних та місцевих програм, спрямованих на соціально-економічний, культурний розвиток району, а також на охорону довкілля. Особливу увагу приділяють програмам, що стосуються корінних народів та національних меншин.

4. Підготовка та виконання районного бюджету, забезпечення прозорості й ефективності фінансових операцій.

5. Звітування перед відповідними органами та громадськістю про виконання бюджету та реалізацію програм.

6. Взаємодія та координація з органами місцевого самоврядування, забезпечення взаєморозуміння та ефективної співпраці.

7. Виконання інших повноважень, делегованих державою, а також районною радою, з метою забезпечення комплексного розвитку району [23].

РВА в Україні є важливою частиною державного управління, особливо у контексті оборонних та безпекових питань. Це структура, створена з метою забезпечення військової безпеки та обороноздатності на регіональному рівні, відповідальна за координацію та реалізацію оборонних стратегій в конкретних районах країни.

РВА відіграють ключову роль у забезпеченні оборони та безпеки в своїх регіонах. Вони відповідальні за підготовку та реалізацію планів оборони, включаючи мобілізацію ресурсів, підготовку цивільного населення до можливих надзвичайних ситуацій, а також забезпечення ефективної взаємодії між військовими, правоохоронними органами та місцевою владою.

Однією з ключових функцій РВА є координація дій у випадку воєнного стану або інших надзвичайних ситуацій. Це включає управління ресурсами, розподіл гуманітарної допомоги, організацію евакуаційних заходів та забезпечення комунікації між різними відомствами та громадськістю.

Крім того, РВА відіграють важливу роль у формуванні оборонної політики на місцевому рівні, враховуючи специфіку та потреби конкретного регіону. Вони також можуть бути відповідальні за залучення громадян до оборонної діяльності через різноманітні навчальні програми та ініціативи з підвищення обороноздатності населення.

У контексті останніх подій в Україні, РВА набувають особливої значущості. Вони стають передовою лінією оборони, гарантуючи безпеку та стабільність, а також забезпечуючи ефективну координацію зусиль на усіх рівнях державного управління у відповідь на воєнні виклики та загрози.

ОВА та РВА є ключовими елементами військового управління в країнах, де вони існують, але вони відрізняються за рядом важливих параметрів. Перш за все, ОВА відповідає за більшу територію порівняно з районною. Це означає, що вона керує більшою кількістю військових ресурсів і має більш широкий спектр відповідальностей. Обласна адміністрація, як правило, займається плануванням на вищому рівні, координацією між різними районами в області та взаємодією з центральними військовими та цивільними структурами.

РВА, у свою чергу, зосереджена на більш локалізованих питаннях. Вона відповідає за впровадження політик і розпоряджень, виходячи з вказівок обласної адміністрації, і займається безпосереднім управлінням військових підрозділів та ресурсів у своєму районі. Районна адміністрація також тісно

співпрацює з місцевими органами влади та населенням, щоб забезпечити виконання військових завдань і забезпечити громадську безпеку.

Ще одна важлива відмінність полягає у рівні влади та прийняття рішень. ОВА має більші повноваження в порівнянні з РВА, оскільки вона відіграє ключову роль у стратегічному плануванні та управлінні військовими операціями на обласному рівні. Вона також може мати прямі зв'язки з національним оборонним управлінням або вищими військовими командуваннями. Водночас, РВА, хоча і має певний ступінь автономії, частіше діє як виконавчий орган, зосереджений на здійсненні конкретних завдань і забезпеченні взаємодії між військовими та місцевими цивільними структурами. Крім того, у штаті ОВА, як правило, працюють більш висококваліфіковані та досвідчені кадри, оскільки обсяг та складність їх завдань вимагають глибшого розуміння військових і стратегічних питань.

Загалом, обидві структури відіграють важливу роль у військовому управлінні, але їх функції, повноваження та рівень впливу суттєво відрізняються, відображаючи їх різні ролі у військовій ієрархії та управлінні. ОВА та РВА в Україні відрізняються за кількома ключовими параметрами, що визначають їхню структуру, компетенції та сферу відповідальності.

Адміністративний рівень та територіальний охоплення. Перш за все, ОВА представляє більший адміністративний рівень порівняно з районною. Вона відповідає за управління в межах всієї області, тоді як РВА зосереджена на конкретному районі в межах області. Це означає, що обласна адміністрація має більшу територію та більше населення під своєю юрисдикцією.

Управлінські функції та компетенції. ОВА, зазвичай, відіграє більш стратегічну роль, зосереджуючись на регіональному розвитку, координації з центральним урядом та великомасштабних проектах. Районні адміністрації, в свою чергу, більш зосереджені на місцевих питаннях, таких як місцева інфраструктура, освіта та соціальні послуги.

Взаємодія з центральним урядом. Обласна адміністрація має пряміші відносини з центральним урядом України, отримуючи більше повноважень та

ресурсів для виконання своїх завдань. Районні адміністрації, хоча й також підзвітні центральному уряду, в більшій мірі залежать від обласної адміністрації у плані розподілу ресурсів та координації дій.

Бюджет та фінансування. Відповідно до своїх ширших функцій, ОВА має доступ до більшого бюджету та ресурсів, ніж районна. Це дає їм змогу реалізовувати більш масштабні та комплексні проекти.

Політична роль. На обласному рівні адміністрації часто відіграють більш значиму політичну роль, будучи важливим зв'язком між місцевим урядом та центральною владою. Вони також можуть мати більше впливу на регіональну політику та рішення.

Відповідальність та обов'язки. Обласні адміністрації несуть відповідальність за більш широкий спектр сфер, таких як економічний розвиток, охорона здоров'я, освіта на регіональному рівні, в той час як районні зосереджуються на більш конкретних місцевих питаннях [39].

Обласні та районні військові адміністрації в Україні доповнюють одна одну, забезпечуючи ефективне управління та відповідь на потреби місцевого та регіонального рівнів.

3.2. Особливості функціонування військової адміністрації міста Київ

Місто Київ, як столиця України, має спеціальний статус, що визначається Конституцією України та Законом України від 15 січня 1999 р. № 401-XIV «Про столицю України – місто-герой Київ». Особливою характеристикою міст зі спеціальним статусом в Україні, є наявність адміністрацій як виконавчих органів рад та специфіка їх є особливою через поєднання у собі органу місцевого самоврядування та органу виконавчої влади. Однак наявність статусу органу виконавчої влади не позбавляє Київську міську раду контролю за виконанням Київською міською державною адміністрацією покладених на неї обов'язків Київською міською радою. Об'ємність контролю, який Київська міська рада здійснює за виконанням прийнятих рішень Київською міською

державною адміністрацією полягає у складності структури виконавчого органу. Київська міська державна адміністрація налічує низку Департаментів, управлінь і відділів, які є структурними підрозділами виконавчого органу, та низку комунальних комерційних і некомерційних підприємств, які хоч і не є структурними підрозділами Київської міської державної адміністрації, однак виконують прийняті такою радою рішення [38].

Після введення правового режиму воєнного стану в Україні, відповідно до Указу Президента України від 24 лютого 2022 р. № 68/2022 «Про утворення військових адміністрацій», було утворено Київську міську військову адміністрацію та визначено, що Київська міська державна адміністрація набуває статусу військової адміністрації, а її голова набуває статусу начальника цієї військової адміністрації.

При цьому військові адміністрації населених пунктів можуть бути утворені лише в тих населених пунктах, в яких сільські, селищні, міські ради та/або їхні виконавчі органи не здійснюють покладені на них Конституцією та законами України повноваження (у тому числі внаслідок фактичного саморозпуску або самоусунення від виконання своїх повноважень, або їх фактичного невиконання, або припинення їх повноважень згідно із законом).

Попри те, що місто Київ як столиця України має спеціальний статус, Закон № 389-VIII не виділяє місто Київ як окрему територіальну одиницю поряд з областями та районами, в якій військова адміністрація може бути утворена для здійснення керівництва у сфері забезпечення оборони, громадської безпеки і порядку. Тому можна припустити, що військова адміністрація у місті Києві може бути утворена лише як військова адміністрація населеного пункту, тобто у випадку нездійснення Київською міською радою та/або виконавчим органом Київської міської ради (Київською міською державною адміністрацією) покладених на них Конституцією та законами України повноважень (у тому числі внаслідок фактичного саморозпуску або самоусунення від виконання своїх повноважень, або їх фактичного невиконання, або припинення їх повноважень згідно із законом). Зважаючи на

те, що наразі Київська міська рада продовжує здійснювати, а виконавчий орган Київської міської ради (Київська міська державна адміністрація) до набуття статусу Київської міської військової адміністрації здійснювала свої встановлені Конституцією та законами України повноваження, то утворення Київської міської військової адміністрації можна відзначити специфічність цього варіанту утворення військової адміністрації [10].

Указом Президента України Голову Київської міської державної адміністрації від 1 березня 2022 р. звільнено із посади начальника Київської міської військової адміністрації та з числа військовослужбовців призначено іншого начальника КМВА.

Тож у Києві стало декілька керівників органів місцевого самоврядування, зокрема міський голова очолює Київську міську раду, а начальник очолює КМВА. Однак, українське законодавство закріплює право обраного міського голови у місті Києві очолювати автоматично і місцеву адміністрацію, тож повноваження керівників КМР та КМВА мають подвійну природу, що є особливістю функціонування органів місцевого самоврядування у місті Києві як столиці України. Зокрема постало питання, хто з вищезазначених керівників призначатиме керівників структурних підрозділів колишньої КМДА, міський голова, який фактично став лише мером чи начальник КМВА. Так, ст. 17 Закону України «Про столицю України – місто-герой Київ» надано додаткові повноваження київському міському голові, зокрема вносити до відповідних органів виконавчої влади пропозиції щодо передачі до сфери управління Київської міської ради, передачі або продажу у комунальну власність територіальної громади міста Києва чи районів у місті Києві підприємств, організацій, установ, їх структурних підрозділів та інших об'єктів, що належать до державної або інших форм власності, а також часток (акцій, паїв), що належать державі в акціонерних товариствах, розташованих на території міста Києва, якщо вони мають важливе значення для забезпечення виконання містом Києвом столичних функцій; а також давати згоду на призначення та звільнення керівників підприємств та міських органів

виконавчої влади подвійного підпорядкування. Крім того, відповідно до частини четвертої ст. 42 Закону України «Про місцеве самоврядування» міський голова призначає на посади та звільняє з посад керівників відділів, управлінь та інших виконавчих органів ради, підприємств, установ та організацій, що належать до комунальної власності відповідних територіальних громад [38].

Структура Київської міської військової адміністрації була затверджена наказом Головнокомандувача Збройних Сил України від 31 жовтня 2022 р. № 26147, від 13 січня 2023 р. № 1279. Відповідно до вказаної структури, начальник Київської міської військової адміністрації безпосередньо здійснює координацію діяльності структурних підрозділів, які входять до структури Київської міської військової адміністрації.

Київський міський голова не впливає на діяльність структурних підрозділів, які входять до структури Київської міської військової адміністрації. Вказане підтверджується і Тимчасовими розподілами обов'язків між начальником Київської міської військової адміністрації та першими заступниками начальника Київської міської військової адміністрації щодо здійснення повноважень Київської міської військової адміністрації, затверджених розпорядженнями начальника Київської міської військової адміністрації від 16 березня 2022 р. № 468/1 та від 14 квітня 2023 р. № 189.

Київська міська військова адміністрація визначає граничну чисельність працівників структурних підрозділів Київської міської військової адміністрації на період дії воєнного стану в Україні, рекомендаційний перелік структурних підрозділів районних в місті Києві державних адміністрацій, затверджує штатні розписи структурних підрозділів Київської міської військової адміністрації.

Координація діяльності районних в місті Києві державних адміністрацій як органів виконавчої влади та як органів місцевого самоврядування покладена на першого заступника начальника Київської міської військової адміністрації.

Відтак, Київська міська державна адміністрація набула статусу Київської міської військової адміністрації, її структура затверджена

Головнокомандувачем Збройних Сил України та призначено начальника Київської міської військової адміністрації. Жодного підпорядкування Київському міському голові та Київській міській раді Київська міська військова адміністрація не має, функції виконавчого органу Київської міської ради не виконує [20].

Питання належного функціонування органів місцевого самоврядування у місті Києві зазнало проблеми, яку можна вирішити виключно на законодавчому рівні. Модель місцевого самоврядування в Україні для столиці – міста Києва передбачає особливий порядок функціонування органів місцевого самоврядування, адже місто має як місцеву раду, так і місцеву адміністрацію, на відміну від інших міст, де замість адміністрації існують лише виконавчі комітети рад. Виконавчий орган Київської міської ради – Київська міська державна адміністрація на період правового режиму воєнного стану переформатувалась у Київську міську військову адміністрацію та отримала начальника цього органу, однак «київський міський голова» не надав реальної можливості начальнику КМВА керувати містом, що відповідно потребує законодавчих змін з метою налагодження ефективного функціонування органів місцевого самоврядування у місті Києві [38].

Отже, військова адміністрація міста Києва – це тимчасовий державний орган, створений в умовах правового режиму воєнного стану. Цей тип управління передбачає, що ключові функції цивільної адміністрації передаються під контроль військових структур або осіб, які відповідають за забезпечення безпеки та громадського порядку. Основні завдання Київської військової адміністрації полягають в підготовці міста до оборони, забезпеченні громадського порядку та безпеки цивільного населення, здійсненні контролю правового режиму воєнного стану та забезпечення життєдіяльності міста.

Керівництво КМВА здійснює важливу роль у керуванні столицею, яка має велике стратегічне, політичне та економічне значення для країни. Це керівництво відповідає за ряд критичних аспектів адміністративного та соціального життя в регіоні, включаючи координацію з центральним урядом:

Керівництво КМВА забезпечує зв'язок між міською адміністрацією та центральним урядом України, сприяючи виконанню державної політики та законів на місцевому рівні. Проте наразі, головними функціями військової адміністрації міста Києва є:

1. Підготовка міста до оборони: забезпечення належного ступеня готовності місцевих об'єктів та інфраструктури для відстоювання в разі загрози зовнішньої агресії;

2. Забезпечення громадського порядку та безпеки цивільного населення: здійснення заходів для підтримки спокою і безпеки громадян під час різних ситуацій, включаючи надзвичайні обставини;

3. Контроль правового режиму воєнного стану: забезпечення дотримання законів та норм воєнного стану на території міста, зокрема, регулювання руху людей і транспорту, розпорядження ресурсами та інші аспекти, що виникають під час воєнного стану;

4. Забезпечення життєдіяльності міста: забезпечення доступу до необхідних ресурсів, послуг та інфраструктури для забезпечення життєдіяльності міського населення під час кризових ситуацій.

Ці завдання і функції є важливими для забезпечення безпеки та життєдіяльності міста Києва. Зокрема, на фоні сучасної ситуації, коли триває війна, роль військових адміністрацій стала критичною для підтримки військових операцій та забезпечення безпеки громадян. Вони відіграють роль у забезпеченні підтримки ветеранам, організації реконструкції пошкоджених об'єктів, та підтримці внутрішньо переміщених осіб. У наш час, коли загрози національній безпеці є реальними, функціонування військової адміністрації міста Київ є значущим завданням для забезпечення стабільності і захисту громадян. Особливості її роботи відображають величезну відповідальність та надзвичайну складність завдань, які перед нею стоять.

Однією з основних функцій військової адміністрації міста Київ є підтримка готовності та координація заходів з цивільного захисту. Вона повинна бути готовою реагувати на будь-які надзвичайні ситуації, будь то

природні катастрофи, терористичні загрози або інші кризові ситуації. Ця функція вимагає від військової адміністрації максимальної організації, швидкості реакції та співпраці з іншими владними органами. Крім того, важливою функцією є забезпечення безпеки міста Київ у військовому аспекті. З огляду на своє стратегічне розташування та статус столиці, Київ є об'єктом ворожих агресій або інших загроз національній безпеці. Тому військова адміністрація повинна забезпечувати обороноздатність та готовність до можливого конфлікту, в тому числі і взаємодія з Збройними Силами та іншими військовими підрозділами.

Окремою особливістю функціонування військової адміністрації міста Київ є її спеціалізовані підрозділи, які відповідають за забезпечення інформаційної безпеки та захисту від інформаційних загроз. У сучасному світі інформація є важливою складовою національної безпеки, і робота цих підрозділів допомагає захищати інформаційні ресурси та забезпечувати кібербезпеку. Ці функції вимагають від військової адміністрації міста Київ величезних зусиль, професіоналізму та високої відповідальності перед громадянами і державою. Вона має бути готовою в будь-який момент взяти на себе відповідальність за захист міста та його мешканців в умовах загрози для національної безпеки. Важливим є зміцнення співпраці КМВА з іншими органами публічної влади для забезпечення безпеки та стабільності в місті Київ і всій Україні.

ВИСНОВКИ

В роботі досліджено організаційно-правові засади функціонування військових адміністрацій в Україні, розкрито їх місце та роль в системі органів публічної влади. Значущість військових адміністрацій у контексті національної безпеки та управління в умовах воєнного стану є незаперечною.

Так, встановлено, що військова адміністрація в Україні виступає як тимчасовий орган влади, що формується для забезпечення безпеки, оборони та правопорядку в умовах воєнного стану. Її діяльність строго регламентується законодавством, зокрема Законом України «Про правовий режим воєнного стану». Військово-цивільні адміністрації охоплюють функції місцевих органів виконавчої влади в особливих умовах, їх діяльність регулюється Законом України «Про військово-цивільні адміністрації».

Військові адміністрації в Україні є ключовим елементом в структурі публічної влади в період війни. Одночасно підкреслюється необхідність збалансованого підходу до створення та діяльності таких органів. Військові адміністрації в Україні відіграють ключову роль у забезпеченні національної безпеки і стабільності в умовах сучасних викликів, адаптуючись до різних обставин і забезпечуючи ефективне управління в критичні моменти життя держави і суспільства.

Важливим є виявлення специфіки та відмінностей між «військово-цивільною адміністрацією» та «військовою адміністрацією». Досліджено, що основна різниця між ними полягає в їх функціях та завданнях. Військова адміністрація орієнтована на забезпечення (разом із військовим командуванням) здійснення заходів правового режиму воєнного стану, оборони, цивільного захисту, захисту критичної інфраструктури, громадської безпеки і порядку, охорони прав, свобод та законних інтересів громадян. До створення військових адміністрацій в Україні вже був досвід функціонування військово-цивільних адміністрацій на території Донецької та Луганської областей. Діяльність військово-цивільної адміністрації спрямована на забезпечення

Конституції і законів України, безпеки і нормалізації життєдіяльності населення, правопорядку, протидії збройній агресії, терористичним актам, диверсіям, недопущення гуманітарної катастрофи, зокрема в зоні проведення антитерористичної операції. Спільним є тимчасовий характер їх діяльності, а також те, що діють ці органи на визначеній Президентом території. З метою підтримки безпеки та нормалізації життя населення такі тимчасові органи містять елементи військової організації управління для забезпечення безпеки та нормалізації життєдіяльності населення.

Аналіз законодавчих актів дозволяє зазначити, що військові адміністрації в Україні створюються з метою координації діяльності Збройних Сил та інших військових формувань, а також для забезпечення правопорядку та безпеки громадян у випадках надзвичайних ситуацій, що можуть виникати під час воєнного стану або в умовах військових конфліктів. Основним нормативно-правовим актом, що регулює діяльність військових адміністрацій, є Закон України «Про правовий режим воєнного стану». Цей закон визначає правові основи введення та функціонування воєнного стану, структуру та повноваження військових адміністрацій, а також засади взаємодії з органами державної влади, місцевого самоврядування та населенням.

Повноваження військових адміністрацій є достатньо широкими. Вони охоплюють організацію оборони, забезпечення дотримання законів, управління критично важливою інфраструктурою та здійснення заходів цивільного захисту. Ці повноваження, хоча й необхідні для ефективної реакції на воєнні загрози та надзвичайні ситуації, водночас вимагають ретельного балансування з цивільними правами та свободами, а також забезпечення прозорості та підзвітності у своїй діяльності.

Завдання та функції обласних та районних військових адміністрацій зводяться до головного – забезпечення безпеки і військової готовності України. Ці органи є невід’ємною частиною системи національної оборони, захисту суверенітету та миру на території України.

Виявлено особливості функціонування військової адміністрації міста Київ, її роль у забезпеченні стабільності і захисту громадян. Спеціальний статус Києва як столиці відображає значну відповідальність та складність завдань, які стоять перед КМВА.

Розкрито проблематику розподілу повноважень між міським головою та начальником КМВА. КМВА фактично існує паралельно з Київською державною адміністрацією, яку очолює мер Києва, як наслідок, чітке розмежування повноважень між ними не існує. Виявлено складності з чітким визначенням підпорядкування голів районних у місті Києві державних адміністрацій після створення КМВА. Столиця України гостро потребує законодавчого врегулювання та чіткого розділення повноважень між міським головою та начальником КМВА.

Організаційно-правові основи діяльності військових адміністрацій в Україні є важливим інструментом управління військовими справами та забезпеченням обороноздатності країни. Сучасні військові адміністрації в Україні є невід'ємною частиною системи національної безпеки та оборони. Вони мають своєчасно та ефективно виконувати свої завдання в умовах загроз безпеці країни. Організаційна структура військових адміністрацій розроблена з урахуванням різних видів військ та їх функціональних обов'язків, що дозволяє забезпечувати координацію та співпрацю між ними. Розглядаючи військові адміністрації виключно з практичної реалізації функцій в умовах воєнного стану, то можна стверджувати беззаперечну важливість і необхідність таких локальних органів влади, оскільки вони наділені повноваженнями, якісна реалізація яких дозволить рятувати життя і здоров'я людей. Поміж тим невизначеним залишається функціонування органів місцевого самоврядування під час воєнного стану як і межі відповідальності, взаємодії з ВА, підстави припинення їхніх повноважень.

Важливим аспектом діяльності військових адміністрацій є також співпраця з іншими країнами та міжнародними організаціями у сфері безпеки та оборони. Україна має багатий досвід участі в миротворчих місіях та

міжнародних об'єднаннях, і це сприяє підвищенню її міжнародного впливу та забезпеченню стабільності у регіонах.

Отже, в Україні сформовано організаційно-правові основи діяльності військових адміністрацій, які відіграють важливу роль у забезпеченні національної безпеки та обороноздатності країни. По Водночас підтверджено потребу подальшого вдосконалення організаційних і правових засад діяльності цих тимчасових державних органів, а також розвитку професійного рівня військового персоналу для забезпечення надійної оборони та стабільності територій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Александров В. М. Військова служба як особливий вид державної служби в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків, 2009. 20 с.
2. Ануфрієв М. І. Адміністративно-правовий статус військово-цивільних адміністрацій в зоні проведення антитерористичної операції. *Наукові праці МАУП*. 2016. № 50. С. 73–76. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npmaup>. (дата звернення: 10.10.2023).
3. Березовець Т. Анексія: острів Крим: хроніки «гібридної війни». Київ: Брайт Стар Паблішинг, 2015. 392 с.
4. Богданович В.Ю., Єжеєв М.Ф., Свида І.Ю. Основи державного управління забезпеченням обороноздатності України: теорія і практика. Львів: ЛІСВ, 2008. 300 с.
5. Війна і міф. Невідома Друга світова / за заг. редакцією О. Зінченка, В. Вятровича, М. Майорова. Харків: Книжковий клуб «Клуб сімейного дозвілля», 2016. 272 с.
6. Військове будівництво в Україні у ХХ столітті: історичний нарис, події, портрети / За заг. ред. Кузьмука О. І. Київ: Видавничий Дім «Ін Юре», 2001. 448 с.
7. Воєнна доктрина України. Затверджена Указом Президента України від 24.09.15 р. № 555/2015.
8. Говоруха В.В. Державне управління військово-цивільними відносинами в Україні: теоретичні засади та механізми: дис. ... канд. держ. упр. ХарІДУ НАДУ при Президентові України. Харків, 2007. 191 с.
9. Головченко В., Дорошенко М. Гібридна війна Росії проти України: історико-політичне дослідження. Київ: Ніка-Центр, 2016. 184 с.
10. Гречківський Є. Вертикаль влади в умовах воєнного стану. Які права у військової адміністрації? Юридичний бізнес-партнер Everlegal. URL:

<https://everlegal.ua/vertikal-vlady-v-umovakh-voennogo-stanu-yaki-pravau-viyskovoyi-administratsiy> (дата звернення: 24.10.2023).

11. Журавель Я. В. Адміністративно-правове забезпечення децентралізації органів виконавчої влади в Україні: дис. ... докт. юрид.наук: 12.00.07. Національний авіаційний університет, Київ, 2021. 517 с.

12. Демчук П.О. Соціально-політичні проблеми державного і воєнного управління: навч. посібник. Київ: НАО України, 2002. 172 с.

13. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Щодо надзвичайних заходів із забезпечення державного суверенітету і незалежності України та введення воєнного стану в Україні»: Указ Президента України від 26.11.2018 р. №390/2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/390/2018#Text> (дата звернення: 11.11.2023).

14. Кириченко С.О. Система управління Збройних Сил України: ретроспективний аналіз і перспективи розвитку. *Наука і оборона*. 2007. № 3. С. 13–18.

15. Концепція воєнної історії України: затверджено Міністром оборони України від 8 грудня 2017 року.

16. Кузніченко С.О. Адміністративно-правовий режим воєнного стану: монографія. Одеса: ОДУВС, 2014. 232 с.

17. Мельник С. М. Ознаки військового управління: адміністративно-правовий аспект. *Журнал східноєвропейського права*. 2019. № 65. С. 41–47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/jousepr_2019_65_8. (дата звернення: 12.12.2023).

18. Методичні рекомендації щодо реалізації військовими адміністраціями населених пунктів та їх посадовими особами окремих повноважень органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану, Рада Європи, 2002. 38с.

19. Петрів І.В. Функції та структура воєнної організації держави як складової сектора безпеки. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Серія: «Юридичні науки». 2010. № 82. С. 29–31.

20. Попередній звіт тимчасової контрольної комісії Київської міської ради з питань перевірки стану захисних споруд цивільного захисту та перевірки виконання районними в місті Києві державними адміністраціями делегованих повноважень органів місцевого самоврядування станом на 10.07.2023 року. URL: <https://kmr.gov.ua/sites/default/files/6915-6956.pdf>. (дата звернення: 02.01.2024).

21. Почепцов Г. Сенси і війни: Україна і Росія в інформаційній і смисловій війнах. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2016. 316 с.

22. Процик П.Й., Кохно В.Д. Військове будівництво в Україні: єдність теорії та практики. *Наука і оборона*. 2002. № 3. С. 9–14.

23. Про основи національного спротиву: Закон України від 16 липня 2021 р. № 1702-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1702-20-vr#Text> (дата звернення: 24.10.2023).

24. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 27 травня 1997 р. № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-vr#Text> (дата звернення: 24.10.2023).

25. Про введення воєнного стану в Україні: Указ Президента України від 24.12.2022 р. № 64/2022. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/642022-41397>. (дата звернення: 25.10.2023).

26. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12 травня 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19-vr#Text> (дата звернення: 24.10.2023).

27. Про військово-цивільні адміністрації: Закон України від 3 лютого 2015 р. № 141-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/141-19-vr#Text> (дата звернення: 25.10.2023).

28. Про утворення та реорганізацію військово-цивільних адміністрацій у Луганській області: Указ Президента України від 19 лютого 2021 р. №

62/2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/62/2021-вр#Text>(дата звернення: 24.10.2023).

29. Про утворення та реорганізацію військово-цивільних адміністрацій у Донецькій області: Указ Президента України від 19 лютого 2021 р. № 61/2021 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/61/2021-вр#Text>(дата звернення: 25.10.2023).

30. Про утворення військових адміністрацій населених пунктів у Донецькій області: Указ Президента України від 30 березня 2022 р. № 188/2022.URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1882022-41917-вр#Text> (дата звернення: 24.10.2023).

31. Про утворення військових адміністрацій населених пунктів у Луганській області: Указ Президента України від 31 березня 2022 р. № 192/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/192/2022-вр#Text> (дата звернення: 24.10.2023).

32. Про утворення військових адміністрацій: Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 68/2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/192/2022-вр#Text> (дата звернення: 24.10.2023).

33. Резнікова О. О. Національна стійкість в умовах мінливого безпекового середовища : монографія. Київ: НІСД, 2022. 532 с.

34. Руснак І. С., Телелим В. М., Рейш О. Е. Про сутність понять «управління» («керування»), «командування», «координація» та їх застосування у військовій сфері. *Наука і оборона*. 2000. № 1. С. 31–33.

35. Сікорський О. Військово-цивільні адміністрації, як спосіб забезпечення безпеки та нормалізації життєдіяльності населення в районі проведення антитерористичної операції. *Наукові записки Кіровоградського державного університету імені Володимира Винниченка*. Серія: Право. 2017. Вип. 1. С. 160–164. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/snslnnp_2017_1_30 (дата звернення: 24.12.2023).

36. Тарасенко Т. М. Організаційно-правові засади діяльності органів місцевого самоврядування в умовах воєнного стану: можливості та обмеження.

Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права. 2022. Вип. 4. С. 51–58. URL: <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/261/228> (дата звернення: 24.12.2023).

37. Тітко Е. В. Цивільно-військові адміністрації як основна форма місцевого самоврядування в зоні конфлікту. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Сер.: Юридичні науки. 2017. Вип. 1(2). С. 180–184. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_jur_2017_1\(2\)_45](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_jur_2017_1(2)_45) (дата звернення: 24.12.2023).

38. Француз А. Функціонування органів місцевого самоврядування під час правового режиму воєнного стану в місті Києві. *Legal Bulletin*. С. 46–50. <https://doi.org/10.31732/2708-339X-2023-08-46-50> (дата звернення: 29.12.2023).

39. Чепель О. Військові адміністрації та військово-цивільні адміністрації України: що в них спільного та відмінного в умовах воєнного стану? *Інтернет-сайт Юридичного факультету Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича*. URL: <https://law.chnu.edu.ua/viiskovi-administratsii-ta-viiskovo-tsyvilniadministratsii/> (дата звернення: 24.10.2023).

40. Шевченко В. Й. Адміністративно-правовий статус військово-цивільних адміністрацій: дис... канд.юр.наук: 12.00.07. Одеський державний університет внутрішніх справ. Одеса, 2019. 215 с.

41. Шевченко В. Роль військово-цивільної адміністрації в забезпеченні виконання військовослужбовцями обов'язків у зоні АТО. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2017. № 2. С. 120–127. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnapu_2017_2_19. (дата звернення: 24.10.2023).

42. Яценко В. А. Діалектика цивільно-військових відносин. *Інформація і право*. 2021. № 3. С. 184–191. URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Infpr> (дата звернення: 24.10.2023).